ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟ

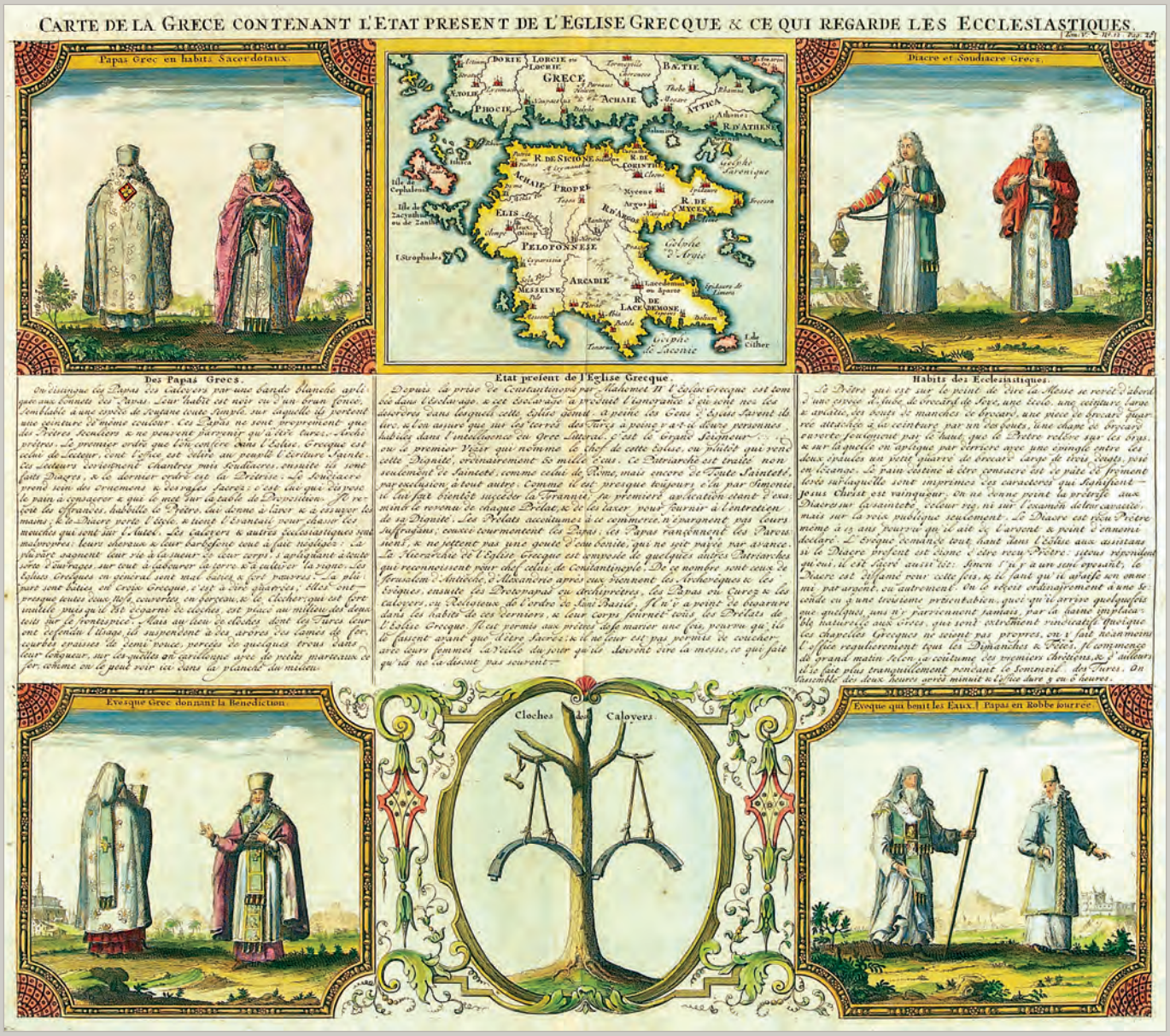

Αθήνα 2014

Εικόνα εξωφύλλου

Χάρτης του Henri Abraham Chatelain, δημοσιευμένος το 1728 στο Άμστερνταμ. Χαλκόγραφος, επιχρωματισμένος. Φέρει τον τίτλο «Χάρτης της Ελλάδας που περιλαμβάνει (πληροφορίες) για τη σημερινή κατάσταση της εκκλησίας της Ελλάδας και ό,τι αφορά τους κληρικούς». Αποτελείται από μικρό χάρτη της Πελοποννήσου, τέσσερις εικόνες με κληρικούς διάφορων βαθμίδων, δένδρο από το οποίο κρέμονται δύο σήμαντρα καθώς και επεξηγηματικό κείμενο στα γαλλικά.
Ιδιωτική συλλογή.

Εικόνα οπισθοφύλλου

Κάρτα αλληλογραφίας που απεικονίζει το Μπούρτζι και μέρος του κάστρου της Μεθώνης, δεκαετία 1930.
Φωτογραφικό Αρχείο Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης.

Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ
ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟ

Σχεδιασμός και εποπτεία της έκδοσης: Γεράσιμος Νοταράς
Τεκμηριωτική, βιβλιογραφική έρευνα και συγγραφή κειμένων:
Χρυσαλένα Αντωνοπούλου, Σάββας Καράμπελας, Φωτεινή Κορδού, Γεράσιμος Νοταράς
Επιμέλεια κειμένου - διορθώσεις: Φωτεινή Κορδού, Στέφανος Στεφάνου
Ηλεκτρονική επεξεργασία έκδοσης, σελιδοποίηση: Μαργαρίτα Γκατζογιάννη

© 2014 Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας

ISBN: 978-960-9475-09-9

Η
ΠΑΡΟΥΣΙΑ
ΤΗΣ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ
ΣΤΗ
ΔΥΤΙΚΗ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ

ΑΘΗΝΑ 2014

ACHAIE
Egire
DE CORINTHE
BOEOTIE
Thebes
Cytheron
Mont Platée
Eleutherée
Trite e
Mt. Cyllene
Phenix R.
Lechée P. et Ville
Pages
Isthme
Sicyone
Corinthe
SICYONIE
Megare
Elis
Larisse
Aseme R.
CORINTHIE
Erymanthe Riv.
Phliunte
Nemée
Cenchrée P.
Salamine I. et V.
Salmone
Psophis
Cleones
Phée
Clitor
Ladon R.
L. Phenée
Orchomene
Ormée
Forest de Nemée
Heraclée ou Pise
Telphuse
Methydrium
Inachus
Anthedon Port
Herée
Gortys
Mt. et Ville de Stymphale
Parthenius M.
Argos
Tiryns
Epitalie
Alphée R.
Cenchrée
Midée
Epidaure
Pitane
Nestor
Megalopolis
Mycenes
Asine
Samique
Macyste
Tegée
Thyrée
Triphylie
Mintes M.
Mantinée ou Antigonie
L. de Lerne
Prasie
Phialie ou Phigalie
Lycosure
Chaa
Nedes R.
Lycée
Carryes
Cyphante
Lerne R.
Aulon
Electne
Andanie
Belbine
Belle mine
Tamis R.
Aristere
Colonis
Sellasie
Prasices
Egaleos M.
Sparte ou Lacedemone
Epiropie
Stenidare
Pallane
Pharis
Erane
Coryphasie
Taygete M.
Pheres
Abes
Anyc les
Therapne
Marios
Zarex
Geronthres
Carone
Messen
Alagonie
Ithome
Helos
Epidelium
Rhium
Cardamyle
Trinase
Gythium
Acries
Asope
Acritas Pr.
Leuctres
Pyrrhique
Psamathe
Thalamos
Las
Carotas R.
Bée
Delium
Teuthrone
GOLFE de MESSENE
GOLFE DE LACONIE
Amathus
Mesole
Cenopolis
Boee
Ouaignatos ou Machoire d'
Tenare
Ville et Cap
Cythere
Menelos
CYTHERE ISLE
Phagies Isles

Περιεχομενα

μέρος α΄: Ο Τοπος και ο Χρονος

Η Πελοπόννησος 9
Η δυτική Πελοπόννησος 10
Η τραπεζική προσέγγιση της δυτικής Πελοποννήσου 21
Η κοινωνική σύνθεση των αρχικών συνεργατών και πελατών 26
Η ανάδειξη ανώτατων τραπεζικών στελεχών από την περιοχή 30

μέρος β΄: Δικτυο Καταστηματων

Αχαΐα 39
υποκαταστήματα Πάτρας 39
υποκαταστήματα Αιγίου 43
Μεσσηνία 45
υποκαταστήματα Καλαμάτας 45
υποκαταστήματα Μεσσήνης και Τριφυλίας 49
υποκατάστημα Πύλου 49
υποκατάστημα Γαργαλιάνων 50
υποκατάστημα Φιλιατρών 50
υποκατάστημα Κορώνης 50
υποκατάστημα Μεθώνης 50
Ηλεία 53
υποκατάστημα Πύργου 53
υποκατάστημα Αμαλιάδας 56
υποκαταστήματα Γαστούνης και Ζαχάρως 56

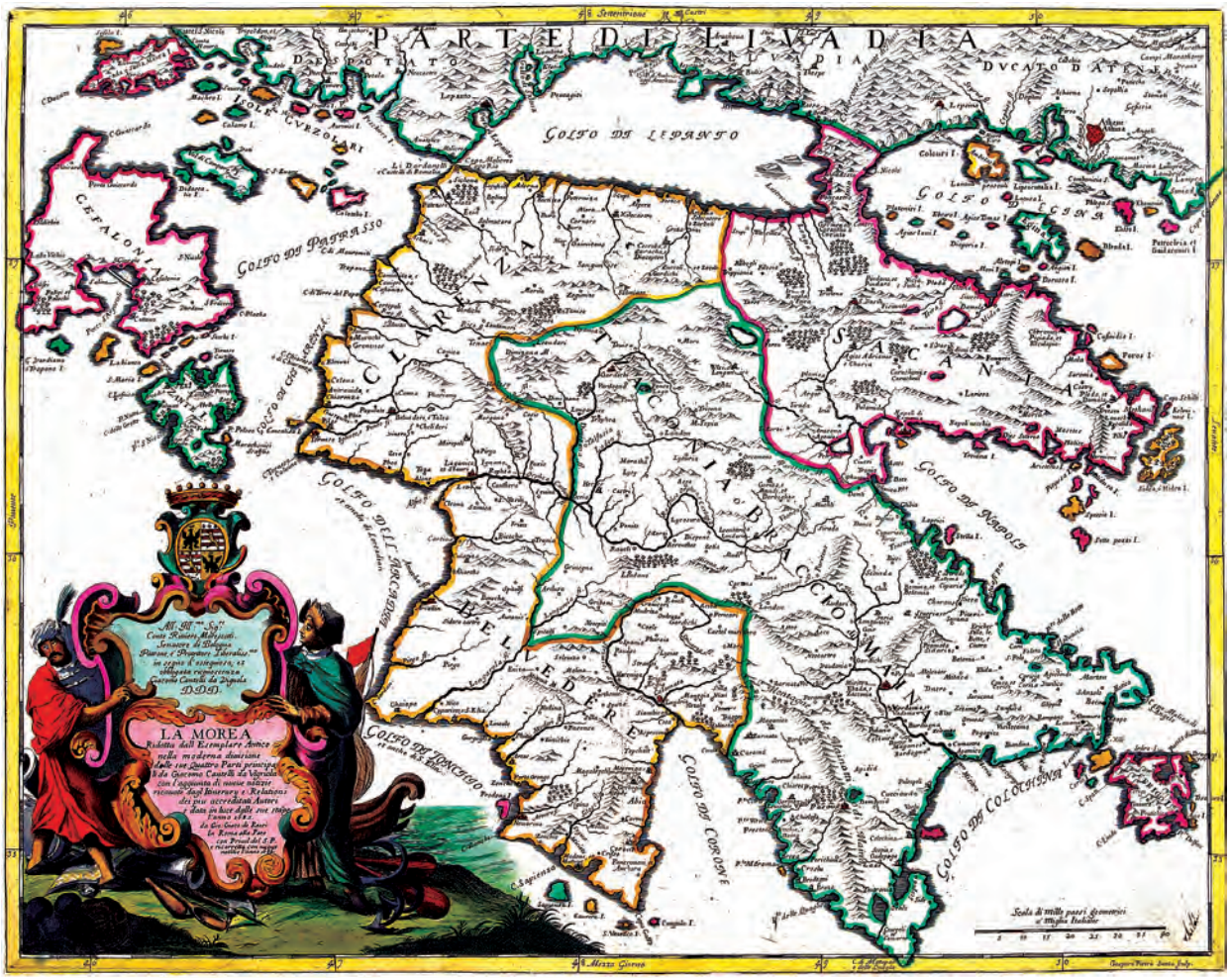

1. *Χάρτης του Μορέως του χαρτογράφου Cantelli Giacomo da Vignola (1643-1693).*
Πρόκειται για επανέκδοση του 1692 παλαιότερου χάρτη του 1669,
προκειμένου να συμπεριλάβει τις νέες διοικητικές διαιρέσεις του Βασιλείου του Μορέως.

Ο τόπος & ο χρόνος

Η Πελοποννησος

Η Πελοπόννησος, ήδη από τους *προϊστορικούς χρόνους*, δέχτηκε στο έδαφός της όλα τα φύλα που πέρασαν και κατοίκησαν στον ελλαδικό χώρο. Πελασγοί, Αιγαίοι, Αχαιοί, Ίωνες, Δωριείς εγκαθίστανται στον πελοποννησιακό χώρο και μέχρι τα τέλη του 12ου αιώνα π.Χ. δημιουργούν συνυπάρξεις, συμμείξεις αλλά και προνομιακές θέσεις εγκατάστασης. Στη δυτική και νότια Πελοπόννησο εντοπίζεται κατοίκηση από Αχαιοαιολείς, στη βόρεια επικρατούν οι Ίωνες, στη δε κεντρική, τη σημερινή περίπου Αρκαδία, παραμένουν πελασγικά φύλα.

2. *Η Πελοπόννησος κατά την αρχαιότητα.*

Κατά τους *ιστορικούς χρόνους* και προς τα τέλη του 6ου αιώνα π.Χ. έχουν ήδη διαμορφωθεί στην Πελοπόννησο έξι γεωγραφικές περιοχές, που φέρουν τις ονομασίες που διατηρούν μέχρι σήμερα.

Από τα τέλη του 5ου αιώνα π.Χ. μέχρι τα τέλη του 1ου αιώνα π.Χ. η Πελοπόννησος θα γνωρίσει τους περσικούς και πελοποννησιακούς πολέμους, την κάθοδο του Μακεδόνα Φιλίππου (340 π.Χ.), την Αχαϊκή Συμπολιτεία τον 3ο αιώνα π.Χ., την υποταγή της Πελοποννήσου στους Ρωμαίους και τη μάχη του Ακτίου το 31 π.Χ.

Η πρώτη μετά Χριστόν χιλιετία θα ξεκινήσει με τη διάδοση του χριστιανισμού, την έλευση του απόστολου Παύλου για να κηρύξει τη νέα θρησκεία και το μαρτύριο του απόστολου Ανδρέα στην Πάτρα.

Η Δυτικη Πελοποννησος

Κατά τη διάρκεια της μεσαιωνικής *ελληνικής αυτοκρατορίας* η Πελοπόννησος αποτελεί *ίδιον θέμα*, το έκτο της Ευρώπης. Οι Βυζαντινοί όμως αυτοκράτορες έχουν παραχωρήσει στους Βενετούς, τους θεωρητικά υπηκόους τους, προνόμια προσέγγισης, εμπορίας και εγκατάστασης με τα αυτοκρατορικά χρυσόβουλα του 922, του 1082 και του 1198. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται και τα στρατηγικής σημασίας οχυρά της δυτικής Πελοποννήσου Μεθώνη και Κορώνη.

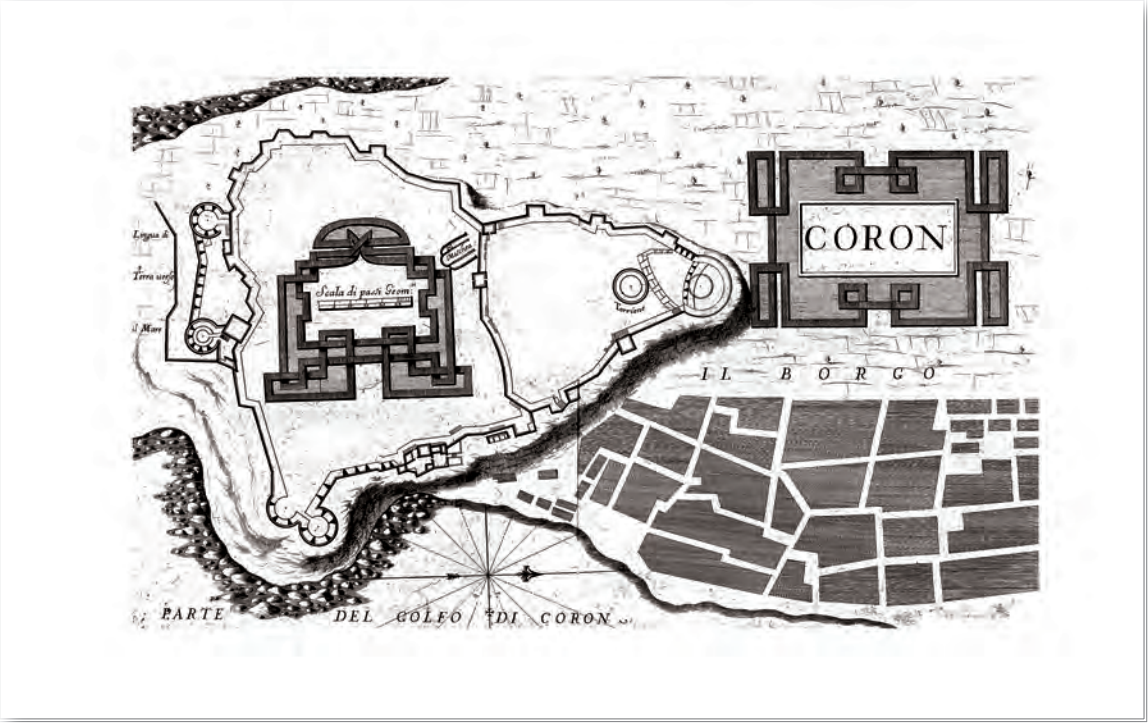

3. *Σχέδιο του Vincenzo Maria Coronelli, με τις λεπτομερείς οχυρώσεις της Κορώνης, του 1686.*

4. *Η cartouche, από το χάρτη του Sueur Sansson με τίτλο «La Morée» (Ο Μοριάς), που εκδόθηκε το 1692 από τον H. Jaillot, φέρει στην περίμετρό της σειρά από σχέδια οχυρώσεων της Πελοποννήσου.*
Πέντε τέτοια δείγματα δίδονται παραπλεύρως σε μεγέθυνση.

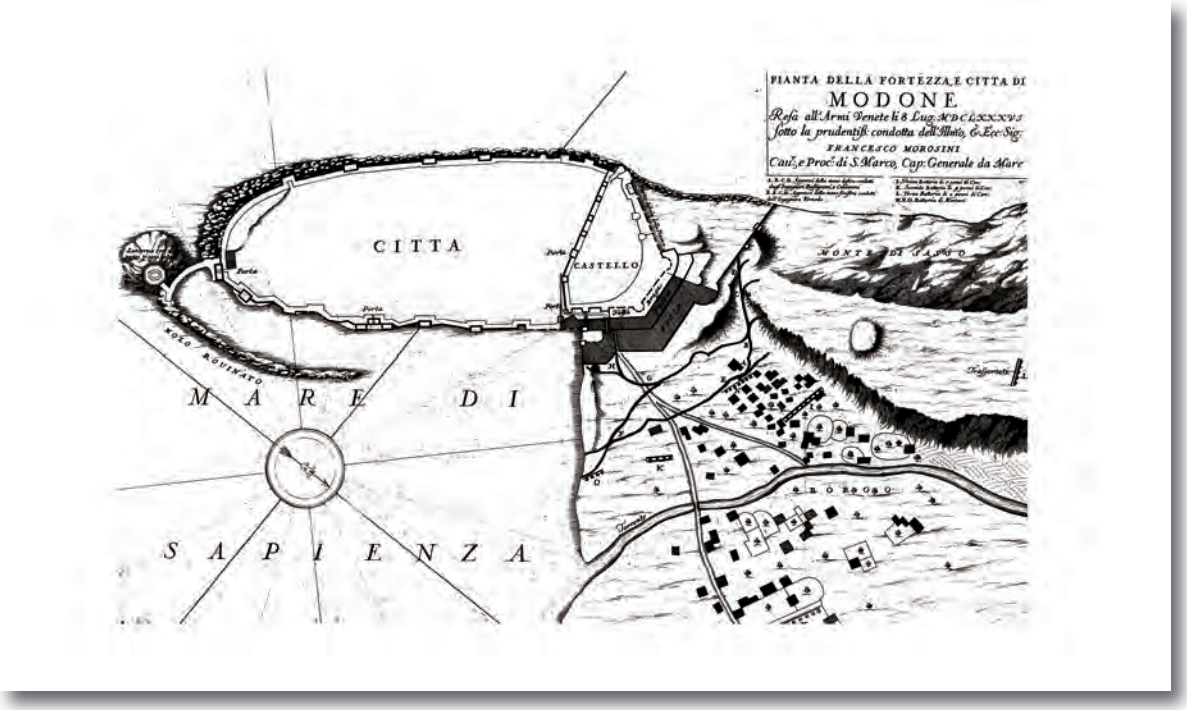

5. *Σχέδιο του Vincenzo Maria Coronelli, με τις λεπτομερείς οχυρώσεις της Μεθώνης, του 1686.*

Οι Βενετοί θα συνδράμουν τους σταυροφόρους της τέταρτης σταυροφορίας, οπότε, μετά την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης το 1204 θα κατοχυρώσουν κατά κυριότητα όχι μόνο τα οχυρά της δυτικής Πελοποννήσου αλλά και το ένα τρίτο σχεδόν της διαμελισμένης Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, με όλα τα οχυρά σημεία από Δαλματία έως Κωνσταντινούπολη. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζουν όχι μόνο ασφαλή πρόσβαση προς την πρωτεύουσα της λατινικής πλέον Ανατολικής Αυτοκρατορίας, αλλά και την εκμετάλλευση του πλούτου της.

Μεταξύ 1205 και 1212 οι Φράγκοι θα καταλάβουν σχεδόν το σύνολο και της Πελοποννήσου, πλην της Μεθώνης και της Κορώνης, που ανήκουν στους Βενετούς, και της Μονεμβασίας, που παραμένει βυζαντινή.

Ιδρύεται έτσι το *φραγκικό πριγκιπάτο* της Αχαΐας, που αναγνωρίζεται από τον πάπα Ινοκέντιο τον Γ΄, με πρωτεύουσα την *Ανδραβίδα* και επίνειό της τη Γλαρέντζα, η οποία προστατεύεται από το κάστρο Χλεμούτσι. Πρώτος ηγεμόνας της είναι ο Γουλιέλμος Σαμπλίτης, τον οποίο θα διαδεχτεί το 1209 ο Γοδεφρίδος Βιλεαρδουίνος. Το πριγκιπάτο διαιρείται σε δώδεκα λαϊκές βαρονίες και επτά κληρικές.

Η κατάσταση του πριγκιπάτου άλλαξε πολλές φορές. Το 1259 υποχρεώνεται να επιστρέψει στους Βυζαντινούς τα κάστρα Μιστρά, Μαΐνης και Λεύκτρων, ενώ το 1452 θα επανέλθει στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία, για να περάσει λίγο μετά στην οθωμανική κυριαρχία.

Ήδη από το 1397 έχουν αρχίσει οι επιθέσεις των Οθωμανών. Το 1415 ανεγείρεται το τείχος του Εξαμιλίου με 153 πύργους, για να προστατεύσει την Πελοπόννησο από την οθωμανική απειλή. Ούτε όμως με αυτό θα καταστεί δυνατό να αποτραπεί η εγκατάσταση της κυριαρχίας της ημισελήνου, η οποία θα ολοκληρωθεί το 1458.

6. *Χάρτης του Μορέως του Vincenzo Maria Coronelli του 1708, χαλκόγραφος, με τις διοικητικές διαιρέσεις της εποχής. Δεν έχει απογραφεί από τον Ζαχαράκη.*

Στα επόμενα εκατόν δέκα χρόνια οι Βενετοί θα επιχειρήσουν τέσσερις μακροχρόνιους πολέμους εναντίον των Οθωμανών, για να ανακαταλάβουν την Πελοπόννησο, μέχρι το 1571 όταν πια ο οθωμανικός στόλος θα κατατροπωθεί από τους συνασπισμένους δυτικούς στόλους στο Άκτιο.

Το συγκεκριμένο γεγονός θα αποτελέσει σημαντική καμπή των εξελίξεων. Στην Πελοπόννησο ξεκινά η εξέγερση των Μελισσηνών το 1574· εμφανίζονται οι πρώτες ομάδες *αρματολών και κλεφτών*· η Βενετία υφίσταται σοβαρό πλήγμα με την απώλεια της Κρήτης το 1669, ύστερα από εικοσιπενταετή πόλεμο.

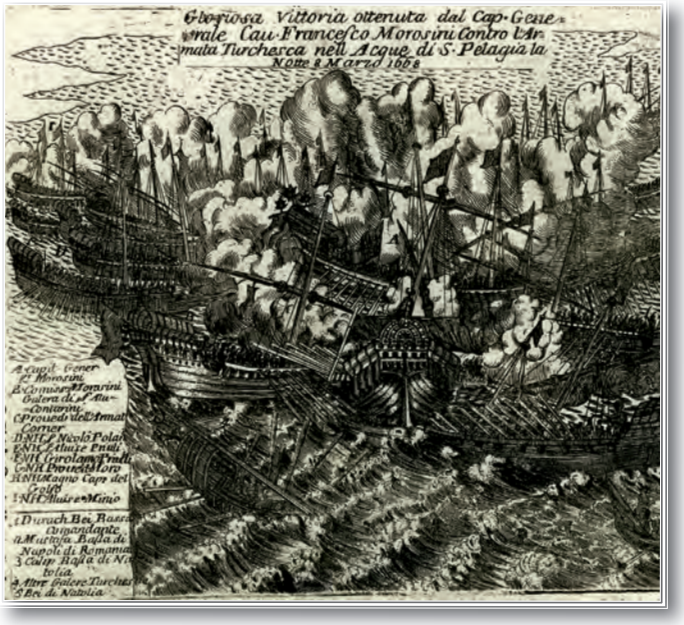

7. *Χαλκογραφία ναυμαχίας από το* Isolario del P. Coronelli *του 1696, το οποίο περιγράφει την κατατρόπωση του οθωμανικού στόλου στις 8 Μαρτίου 1668 από τη βενετική αρμάδα του Francesco Morosini.*

8. *Χαλκογραφία ναυμαχίας από το* Isolario del P. Coronelli *του 1696, που ιστορεί ναυμαχία του Francesco Morosini,* Capitan Generale*, με τέσσερα καράβια εναντίον του τουρκικού στόλου στις 18 Μαΐου 1661.*

Το 1684 ξεσπά νέος βενετοτουρκικός πόλεμος, που θα καταλήξει στην εκκένωση της Πελοποννήσου από τους Οθωμανούς και στη δημιουργία του εφήμερου *Βασιλείου του Μορέως* από τους Βενετούς . Η Βενετική Γερουσία θα δώσει στο Μοροζίνη, αρχηγό της βενετικής αρμάδας στη Μεσόγειο που θα κατατροπώσει τον οθωμανικό στόλο, την τιμητική επωνυμία «Πελοποννησιακός» και τον επόμενο χρόνο θα τον εκλέξει δόγη.

Το 1699, με τη συνθήκη του Κάρλοβιτς, επικυρώνεται η απόδοση της Πελοποννήσου στους Βενετούς, που θα την διατηρήσουν μέχρι το 1715, οπότε και ξεκινά η *Δεύτερη Τουρκοκρατία* της Πελοποννήσου.

Η σύντομη περιήγηση στο *χώρο και το χρόνο* της πελοποννησιακής ιστορίας οδηγεί χωρίς δυσκολία στο συμπέρασμα ότι είναι λίγες οι γωνιές του ελλαδικού χώρου που έχουν γνωρίσει τις εναλλαγές και μεταπτώσεις που υπέστη η Πελοπόννησος. Αυτό θα συνεχιστεί και την επόμενη περίοδο μέχρι την αποτίναξη του οθωμανικού ζυγού.

Η περιοχή της δυτικής Πελοποννήσου θα εξακολουθήσει να είναι το επίκεντρο καθοριστικών γεγονότων για την ιστορική πορεία του τόπου μέχρι τη νεότερη εποχή.

9. *Επανεκτύπωση του 1628 από τον Johannes Janssonius του «Atlas Minor» του Gerhard Mercator, με μερική χρήση τυπογραφικών πλακών του κατασκευασμένες από τους Petrus Kaerius και Abraham Goos.*

Η Καλαμάτα θα καταστεί το επιτελικό επίκεντρο της προετοιμασίας των Ορλωφικών. Από εκεί θα ξεκινήσουν οι συνεννοήσεις και οι εκκλήσεις προς την Αικατερίνη της Ρωσίας και με τους απεσταλμένους των αδελφών Ορλώφ.

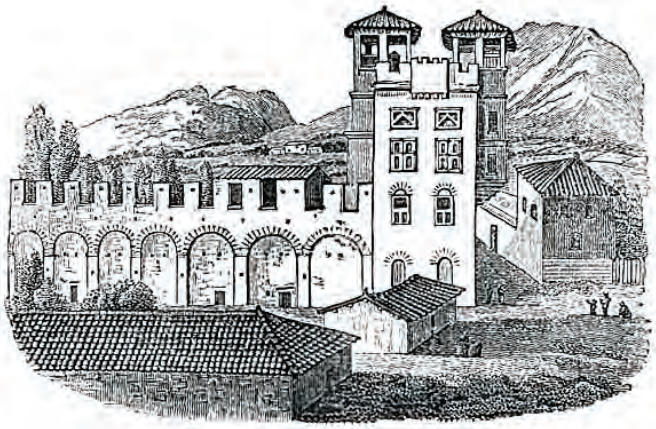

10. *Ο πύργος της οικογένειας Μπενάκη, όπου οργανώθηκε το κίνημα των Ορλώφ. Τον κατέστρεψε μετά την αποτυχία του κινήματος ο Βελή πασάς, για να εκδικηθεί τον Παναγιώτη Μπενάκη για την επαναστατική του δράση.*

11. *Η Καλαμάτα και το φράγκικο κάστρο σε σχέδιο του T. Weber από προσχέδιο του M. H. Belle, δημοσιευμένο στο περιοδικό* Le Tour du Monde *του τόμου 1876-1877.*

12. *Ο ναός των Αγίων Αποστόλων στην Καλαμάτα, όπου τελέστηκε η δοξολογία για την έναρξη της επανάστασης στη Μεσσηνία, 23 Μαρτίου 1821.*

Κατά την παράδοση, στη Μεσσηνία θα πέσουν οι πρώτες τουφεκιές, στα Καλάβρυτα θα υψωθεί το λάβαρο και θα δοθεί ο όρκος για την ελευθερία, ενώ λάβαρα θα υψωθούν σε πολλές άλλες πολιτείες της περιοχής.

Σκληρές μάχες θα δοθούν εναντίον των φουσάτων του Ιμπραήμ και η περιοχή θα ερημώσει. Στην *κατακαημένη* όμως αυτή περιοχή του Μοριά θα δοθεί το καίριο χτύπημα στον εισβολέα Ιμπραήμ, που θα σημάνει την ώρα της ελευθερίας.

13. *Η σημαία που ύψωσε ο Γεώργιος Σισίνης στην Ήλιδα το 1821. Φέρει τα σύμβολα του εφοδιαστικού των ιερέων της Φιλικής Εταιρείας. Το έργο της κατηχήσεως νέων μελών στη Φιλική Εταιρεία ανήκε στους «ιερείς». Στη συνέχεια ο κατηχούμενος ήταν υποχρεωμένος να εισφέρει ή να υποσχεθεί στην Εταιρεία χρηματικό ποσό και να συντάξει επιστολή, το* αφιερωτικόν, *με την οποία παρείχε πληροφορίες για το άτομό του. Στο τέλος της μυήσεως ο κατηχητής έδινε στο νέο πλέον μέλος το* εφοδιαστικόν, *το οποίο γραφόταν με το κρυπτογραφικό αλφάβητο των Φιλικών κάτω από συμβολικές παραστάσεις, οι οποίες διέφεραν ανάλογα με το βαθμό του κατηχηθέντος.*

14. *Πίνακας του Θ. Βρυζάκη με τη θρυλούμενη στιγμή της έναρξης της ελληνικής επανάστασης, όταν ο Παλαιών Πατρών Γερμανός ορκίζει στην Αγία Λαύρα τους Έλληνες αγωνιστές.*

Η Πυλία διαθέτει το μεγαλύτερο και καλύτερα προστατευμένο φυσικό θαλάσσιο ορμητήριο της Μεσογείου, το Ναβαρίνο. Εκεί έχει ελλιμενιστεί ο αιγυπτιακός στόλος του Ιμπραήμ.

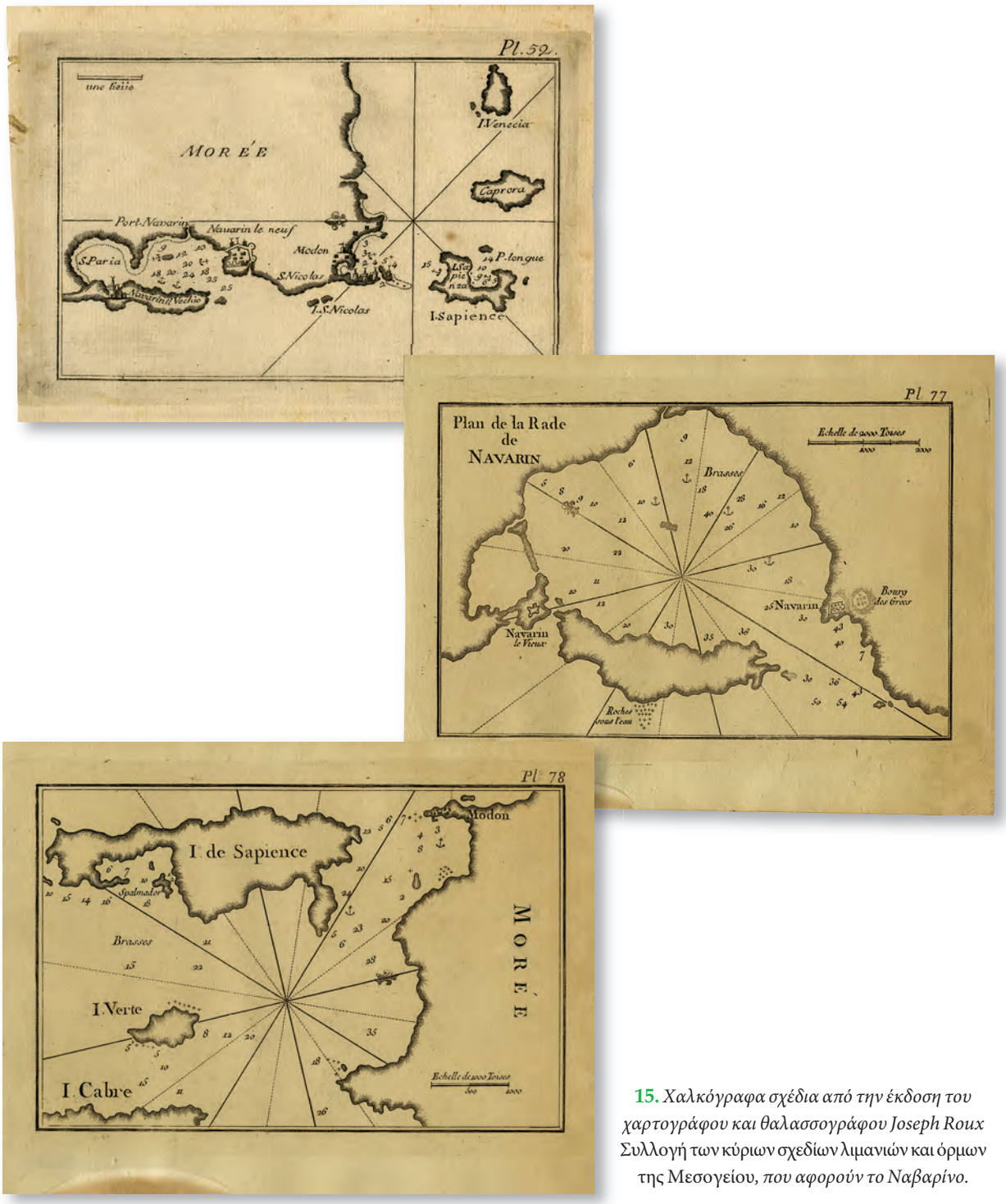

15. *Χαλκόγραφα σχέδια από την έκδοση του χαρτογράφου και θαλασσογράφου Joseph Roux* Συλλογή των κύριων σχεδίων λιμανιών και όρμων της Μεσογείου, *που αφορούν το Ναβαρίνο.*

Στις 8 Οκτωβρίου 1827 ο στόλος του Ιμπραήμ θα υποστεί στο λιμάνι του Ναβαρίνου ολοκληρωτική καταστροφή από τις ναυτικές μοίρες των στόλων Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας.

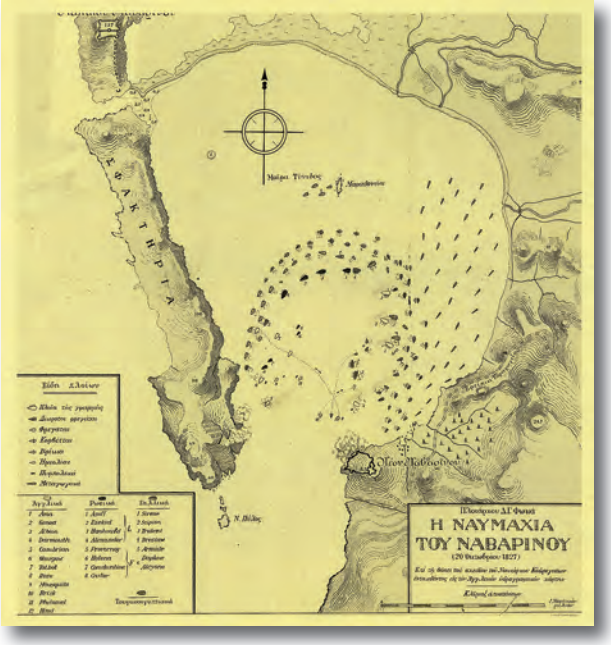

16. *Η ναυμαχία του Ναβαρίνου. «Πλοιάρχου Δ. Γ. Φωκά. Επί τη βάσει του σχεδίου του ναυάρχου Κόδριγκτων ενταχθέντος εις τον αγγλικόν υδρογραφικόν χάρτην.»*

17. *Ο αντιναύαρχος Heyden, αρχηγός της ρωσικής μοίρας, ο ναύαρχος Codrington, αρχηγός της αγγλικής μοίρας και ο αντιναύαρχος de Rigny, αρχηγός της γαλλικής μοίρας, στη ναυμαχία του Ναβαρίνου. Έργα του G. Levilly.*

18. *Η ναυμαχία του Ναβαρίνου. Πίνακας του Χηθ.*

Θα κλείσουμε την ενότητα αυτή με ένα γεγονός της σύγχρονης ιστορίας από τα τέλη του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου.

Είναι γνωστό ότι στην ηπειρωτική Ελλάδα η απελευθέρωση ξεκίνησε από την Πελοπόννησο, και μάλιστα από την Καλαμάτα. Οι αντιστασιακές δυνάμεις έγιναν κύριες της πόλης και το πρώτο κλιμάκιο της εξόριστης κυβέρνησης εθνικής ενότητας έφτασε από την Ιταλία επίσης στην Καλαμάτα.

Οι κατοχικές δυνάμεις δεν είχαν ακόμη αποχωρήσει από την υπόλοιπη Ελλάδα και η επαφή με την πρωτεύουσα ήταν αδύνατη, γεγονός που δεν επέτρεπε στην Τράπεζα της Ελλάδος να εφοδιάσει το υποκατάστημά της στην Καλαμάτα με τραπεζογραμμάτιά της, πρόβλημα ιδιαίτερα σοβαρό σε εποχή καλπάζοντος πληθωρισμού. Έτσι χρειάστηκε να τυπωθούν επιτόπου τραπεζογραμμάτια και να κυκλοφορήσουν στην περιοχή μέχρι να αποκατασταθεί η ελεύθερη επικοινωνία με την πρωτεύουσα.

Το ίδιο συνέβη λίγες μέρες αργότερα, όταν απελευθερώθηκε η Τρίπολη και η Πάτρα και έφτασε εκεί το κλιμάκιο της εξόριστης κυβέρνησης.

19. *Ταμειακό γραμμάτιο των 200 εκατομμυρίων, που εκδόθηκε στην Καλαμάτα στις 5 Οκτωβρίου 1944.*

20. *Ταμειακό γραμμάτιο των 100 εκατομμυρίων, που εκδόθηκε στην Πάτρα στις 7 Οκτωβρίου 1944.*

Η Τραπεζικη Προσεγγιση της Δυτικης Πελοποννησου

Για να κατανοήσει κανείς όσα ακολουθούν και να εκτιμήσει το μέγεθος του εγχειρήματος όχι μόνο της συγκρότησης του πρώτου χρηματοπιστωτικού ιδρύματος της χώρας, της Εθνικής, αλλά και της αρχικής επέκτασής της στην περιφέρεια, είναι απαραίτητο να έχει κατά νου μερικές από τις παραμέτρους που συνιστούν την πραγματικότητα της εποχής και συνακόλουθα των δυσκολιών που έπρεπε να ξεπεραστούν.

Βρισκόμαστε στα 1842, πρώτο χρόνο λειτουργίας της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος και μόλις δεκατέσσερα χρόνια έπειτα από την παύση των εχθροπραξιών της επανάστασης. Εχθροπραξιών των οποίων τελευταία πράξη υπήρξε η αντιμετώπιση του Ιμπραήμ, η δράση του οποίου, μεταξύ άλλων δεινών, προσέδωσε στην Πελοπόννησο την προσωνυμία του *κατακαημένου Μοριά*.

Σημαντική αρνητική συνθήκη είναι ότι ήδη πριν την έκρηξη της επανάστασης η εγχρήματη οικονομία ήταν ελάχιστα διαδεδομένη μεταξύ του πληθυσμού, ο οποίος βίωνε την ξενική κατοχή επί σχεδόν τέσσερις αιώνες. Μετά τον επταετή πόλεμο κάθε είδος οικονομικής δραστηριότητας έχει εγκαταλειφθεί και ο πληθυσμός στενάζει κάτω από εξοντωτική ανέχεια.

Μέσα σε αυτή την κατάσταση, ήδη από τις 22 Ιανουαρίου του έτους, η Τράπεζα αρχίζει να κυκλοφορεί ως συναλλακτικό είδος τα τραπεζογραμμάτιά της, κίνηση ενδεχομένως ακατανόητη για την πλειονότητα των Ελλήνων της εποχής.

Υπό αυτές τις συνθήκες ο Γεώργιος Σταύρος, με τη στήριξη και τις συμβουλές του Ιωάννη-Γαβριήλ Εϋνάρδου, τη στήριξη του αδικοσκοτωμένου πρώτου κυβερνήτη Καποδίστρια, την εμπειρία των δεκαέξι χρόνων στη διεύθυνση του εμπορικού οικογενειακού οίκου στη Βιέννη, αλλά και τη δραστηριότητα που είχε αναπτύξει, από

21. *Γεώργιος Σταύρος (1788-1869). Πρώτος και ισόβιος διοικητής της Εθνικής Τράπεζας, 1841-1869.*

22. *Ιωάννης-Γαβριήλ Εϋνάρδος (1775-1863) . Ελβετός φιλέλληνας. Οικονομικός παράγοντας, επιχειρηματίας και τραπεζίτης πανευρωπαϊκής εμβέλειας. Συναντήθηκε με τον Καποδίστρια το 1815 στο συνέδριο της Βιέννης και συνέβαλε αποφασιστικά στην ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας. Για τη φιλελληνική του δράση του αποδόθηκε η προσωνυμία* «ο φίλος των Ελλήνων».

23. *«Ο Όθων με το διάταγμα ίδρυσης της Εθνικής Τράπεζας». Έργο του Ν. Λύτρα, λάδι σε μουσαμά.*

24. *Ιωάννης Καποδίστριας (1776-1831). Υπουργός των Εξωτερικών του τσάρου της Ρωσίας και πρώτος κυβερνήτης της Ελλάδας μετά την ανεξαρτησία. Συνδέθηκε με τον Ι.-Γ. Εϋνάρδο, τον οποίο υποστήριξε στις διεκδικήσεις της Ελβετίας για ανεξαρτησία στο συνέδριο της Βιέννης (1815). Επίσης συνδέθηκε με τον Γ. Σταύρο, με τον οποίο ίδρυσαν στη Βιέννη τη* Φιλόμουσο Εταιρεία Βιέννης, *στη συνέχεια συνεργάστηκαν κατά τη διάρκεια του επαναστατικού αγώνα αλλά και στην αμέσως μετά περίοδο.*

το 1824, συμμετέχοντας σε όλες τις προσπάθειες των επαναστατικών κυβερνήσεων, του Καποδίστρια και στη συνέχεια του Όθωνα για τη συγκρότηση των πρώτων οικονομικών μηχανισμών, αποδέχτηκε την πρόκληση να θεμελιώσει ένα σύγχρονο, για την εποχή, χρηματοπιστωτικό οργανισμό. Οργανισμό που πρόκειται να γίνει ο δεύτερος που λειτούργησε στο πλαίσιο της σύγχρονης Ελλάδας, μετά το πανεπιστήμιο Αθηνών, το οποίο είχε ιδρυθεί μόλις λίγα χρόνια πριν, το 1838.

Την τακτική που ακολουθεί ο Σταύρος για να αντιμετωπίσει τις αντιξοότητες και, ει δυνατόν, να τις αναιρέσει, την ιχνηλατούμε μέσα από τα πρακτικά, των πρώτων ετών, του *γενικού* και *μερικού συμβουλίου* της Τράπεζας. Συμβούλια που αντιστοιχούν στο σημερινό διοικητικό συμβούλιο και σε κάποιου είδους εκτελεστική επιτροπή.

Η στρατηγική είναι απλή. Πρώτο βήμα είναι η επιλογή του *ανταποκριτή* στα κομβικά, τότε, σημεία της χώρας, ο οποίος θα αντιπροσωπεύει την Τράπεζα στην εκάστοτε περιοχή της περιφέρειας, καθώς δεν τίθεται ακόμα θέμα πρακτορείων ή υποκαταστημάτων.

Δεύτερο βήμα είναι η επιλογή των *εκτιμητών*, πολλές φορές με τη συνδρομή του ανταποκριτή, οι οποίοι πρέπει να γνωρίζουν ανθρώπους και πράγματα στην περιοχή τους, ώστε να συμβουλεύουν την Τράπεζα για τη φερεγγυότητα των αιτούντων και την αξία του προσφερόμενου ενέχυρου. Μια από τις πρώτες εργασίες που προβλέπουν οι ιδρυτικοί κανόνες της Τράπεζας είναι τα *δάνεια επ' ενεχύρω*.

Το τρίτο βήμα συνίσταται στην άγρα των πελατών και τη διαμεσολάβηση για τη διεκπεραίωση των υποθέσεων με την Τράπεζα, δεδομένου ότι η μετακίνηση μέχρι την πρωτεύουσα δεν ήταν εύκολη.

Το παράδειγμα της δυτικής Πελοποννήσου μάς δίνει τα ακόλουθα:

Οι πρώτοι ανταποκριτές και εκτιμητές

(1842)

Αχαΐα

Ορίζονται οι **Στ. Πετσάλης** ειδικός ανταποκριτής Πάτρας και **Αναγν. Χαραλάμπους** ειδικός ανταποκριτής Βοστίτσας στις 10.2.1842.

Διορίζονται επίσης οι Αλ. Ασημακόπουλος, Αρ. Γεωργίου, Μ. Κουτζοβέλης, Ν. Παναγιωτόπουλος και Ιω. Σπηλιωτόπουλος εκτιμητές Αιγίου στις 9.3.1842.

Μεσσηνία

Ο **Π. Μπενάκης** ορίζεται στις 24.3.1842 ειδικός ανταποκριτής Μεσσηνίας και Πυλίας.

Οι εκτιμητές Μεσσηνίας-Πυλίας εγκρίνονται στις 2.5.1842, κατά πρόταση του ανταποκριτή, αλλά δεν αναφέρεται το όνομά τους.

Ηλεία

Ο **Αγαμ. Αυγερινός** ορίζεται στις 9.4.1842 ειδικός ανταποκριτής Ήλιδας.

Οι Αλέξ. Βιλαέτης εκτιμητής Πύργου και Ν. Ιω. Σισίνης εκτιμητής Γαστούνης στις 9.4.1842. Διορίζονται ακόμα στις 9.4.1842 οι Ν. Μοσχούλας εκτιμητής Αγουλινίτζας και Β. Ζαφειρόπουλος Αν. Κοτύλης και Π. Ψάλτης εκτιμητές Πύργου.

25. *Η καταστροφή του Λάλα. Έργο του P. von Hess.*

Εξέχον μέλος της οικογένειας Βιλαέτη ήταν ο Χαράλαμπος Βιλαέτης, που σήκωσε τη σημαία της επανάστασης στον Πύργο και σκοτώθηκε ηρωικά τον Μάιο του 1821 στη μάχη εναντίον των Λαλαίων Τούρκων.

Οι πρώτοι πελάτες
(1842-1849)

26. *Λέων Μεσηνέζης (1787 - 1851)*

27. *Σωτήριος Μεσηνέζης (1813 - 1893)*

Αχαΐα

Γ. Μελετόπουλος (Αίγιο). Ζητά δάνειο 15.000 δρχ. στις 24.1.1842. Γίνεται δεκτή έπειτα από καιρό, την 1.4.1842, αφού καταθέτει το έγγραφο της διανομής των πατρικών κτημάτων του.

Σ. Λ. Μεσηνέζης (Αίγιο). Ζητά προεξόφληση δύο συναλλαγματικών 7.000 και 7.500 δρχ. που γίνεται δεκτή στις 25.1.1842.

Λ. Μεσηνέζης (Αίγιο). Ως πελάτης έχει διάφορες οικονομικές επαφές με την Τράπεζα που δεν διευκρινίζονται, στις 30.1.1842.

Π. Δ. Πατρινός (Πάτρα). Ζητά δάνειο 30.000 δρχ. Η αίτηση γίνεται δεκτή προς εκτίμηση στις 6.2.1842.

Στ. Παππάς (Αίγιο). Ζητά δάνειο 3.000 δρχ. Η αίτηση γίνεται δεκτή στις 3.2.1842.

Π. Κομπογιαννίκος (Αίγιο). Ζητά δάνειο 3.600 δρχ. Η αίτηση γίνεται δεκτή προς εκτίμηση στις 18.2.1842.

Αθ. Πετρόπουλος (Πάτρα). Ζητά δάνειο 4.000 δρχ. Η αίτηση γίνεται δεκτή προς εκτίμηση στις 18.2.1842.

Γ. Λέων (Πάτρα). Αίτηση δανείου που γίνεται δεκτή προς εκτίμηση στις 27.2.1842. Το ποσό δεν αναφέρεται.

Π. Σοφιανόπουλος. Ζητά δάνειο 20.000 δρχ. Η αίτηση γίνεται δεκτή για 15.000 δρχ. στις 27.2.1842.

Δρακόπουλος (Πάτρα). Αίτηση δανείου που απορρίπτεται στις 5.3.1842.

Αν. Ηλιόπουλος (Πάτρα). Αίτηση δανείου που γίνεται δεκτή προς εκτίμηση στις 5.3.1842. Το ποσό δεν αναφέρεται.

Δ. Χαραλάμπους (Πάτρα). Ζητά δάνειο 15.000 δρχ. Η αίτηση γίνεται δεκτή για 12.000 δρχ. στις 27.3.1842.

Αναστ. Λόντος (Πάτρα). Ζητά προεξόφληση συναλλαγματικής 7.400 δρχ. που γίνεται δεκτή στις 9.4.1842.

Λ. Λόντος (Αίγιο). Εμφανίζεται ως αποδέκτης συναλλαγματικής στις 15.4.1842.
Σπ. Γιακός (Πάτρα). Αίτηση δανείου που γίνεται δεκτή προς εκτίμηση στις 6.5.1842. Το ποσό δεν αναφέρεται.
Αναστ. Σακελλόπουλος ή **Σακελλαρόπουλος** (Αίγιο). Αίτηση δανείου που γίνεται δεκτή για 2.400 δρχ. στις 6.5.1842.
Ναούμ Χαραλάμπους (Αίγιο). Η αίτησή του για δάνειο εξετάζεται στις 6.5.1842. Το ποσό δεν αναφέρεται.

28. *Ανδρέας Λόντος (;1784 [;1786]-1846). Πρωτότοκος γιος του Σωτηράκη Λόντου, αδελφός του Αναστάσιου και του Λουκά Λόντου, που υπήρξαν από τους πρώτους πελάτες της Τράπεζας.*

Μεσσηνία

Ιω. Π. Κουτρουμπάς. Αίτηση δανείου που γίνεται δεκτή με υποθήκη οικίας του στις 14.11.1842. Το ποσό δεν αναφέρεται.
Εμμ. Δαρειώτης. Αίτηση δανείου που γίνεται δεκτή για 1.500 δρχ. στις 19.9.1842.
Α. Δαρειώτης. Αίτηση δανείου που γίνεται δεκτή για 3.000 δρχ. στις 17.5.1843.
Π. Παππατσώνης. Αίτηση δανείου που γίνεται δεκτή για 5.000 δρχ. στις 12.9.1842.
Κ. Πολιτώφ. Αίτηση δανείου 6.000 δρχ. που απορρίπτεται στις 6.5.1844

Ηλεία

Αγγ. Αγγελόπουλος. Ζητά προεξόφληση συναλλαγματικής 4.000 δρχ. που γίνεται δεκτή στις 2.5.1842.
Σαρ. Σοφόπουλος. Αίτηση δανείου που γίνεται δεκτή για 2.000 δρχ. στις 16.5.1842.
Γ. Ποιμενόπουλος (Πύργος). Αίτηση δανείου που γίνεται δεκτή για 1.000 δρχ. στις 24.5.1843.
Θ. Θεοδωρίδης (Πύργος). Αίτηση δανείου που γίνεται δεκτή στις 13.11.1844. Το ποσό δεν αναφέρεται.

Η Κοινωνικη Συνθεση των Αρχικων Συνεργατων και Πελατων

Μια, μη εξαντλητική, αναζήτηση στην οικογενειακή προέλευση του αρχικού πυρήνα των συνεργατών και, σε μικρότερο βαθμό, των πρώτων πελατών καθιστά προφανές ότι ανήκουν στον κύκλο των ανθρώπων που αναδείχτηκαν μέσα από τη διαδικασία στρατιωτικής, πολιτικής και κοινωνικής αναγέννησης, που προκάλεσαν οι πολυποίκιλες μοχλεύσεις του επαναστατικού αγώνα, αν και μερικοί από αυτούς είναι γνωστό ότι είχαν και πρότερη γαιοκτητική ή και εμπορική ενασχόληση.

Μερικά παραδείγματα:

Παναγιώτης Μπενάκης, ανταποκριτής Μεσσηνίας-Πυλίας. Καταγόταν από επιφανή οικογένεια της Πελοποννήσου, με σημαντικό εκπρόσωπο τον Π. Μπενάκη (; - Λιβόρνο 1771), γιο του Μπ. Ψάλτη και της Μανιάτισσας Σταθ. Γερακάρη, δισέγγονο του Λυμπ. Γερακάρη. Ο εν λόγω πρόγονός του υπήρξε από τους πιο σημαντικούς προκρίτους, με μεγάλη επιρροή στους συντοπίτες του, στους Μανιάτες αλλά και στους Τούρκους της περιοχής. Με βάση τον πύργο-φρούριό του στην Καλαμάτα έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο στην προετοιμασία του κινήματος των Ορλώφ και στον ξεσηκωμό του τόπου του. Μετά την αποτυχία των Ορλωφικών επιβιβάστηκε στα ρωσικά πλοία και κατέφυγε αρχικά στα Κύθηρα και μετά στη Νάξο, ενώ η μεγάλη κτηματική του περιουσία δημεύτηκε. Πέθανε στο Λιβόρνο. Υπάρχει η άποψη ότι δηλητηριάστηκε από εκείνους που φοβούνταν ότι θα αποκάλυπτε στην τσαρίνα Αικατερίνη τα σφάλματα των αδελφών Ορλώφ. Από την ιστορική οικογένεια καταγόταν και ο μεταγενέστερος δήμαρχος της πόλης Παναγιώτης Εμμ. Μπενάκης (δήμ. 1908-1914), που εργάστηκε για τον αστικό εκσυγχρονισμό της.

29. *Παναγιώτης Μπενάκης*
Έργο του Γ. Πιτζαμάνου.
Πρόγονος του πρώτου ανταποκριτή Μεσσηνίας-Πυλίας .

Αγαμέμνων Αυγερινός, ειδικός ανταποκριτής Ήλιδας. Προερχόταν από οικογένεια προκρίτων, φιλικών, αγωνιστών και πολιτικών του Πύργου Ηλείας, που κατάγονταν από το χωριό Αυγερινάτα της Κεφαλλονιάς. Το 1680 εγκαταστάθηκαν στο χωριό Δούκα Ηλείας και λίγο αργότερα στον Πύργο. Γνωστός ήταν ο Γ. Αυγερινός, γραμματικός των Τούρκων αγάδων της περιοχής, ο οποίος απέκτησε μεγάλη περιουσία λόγω της ενασχόλησής του με το εμπόριο και την εκμετάλλευση της γης. Άλλα σημαντικά μέλη της οικογένειας ήταν ο Αγαμ. Γ. Αυγερινός (;-c.1865), ο οποίος είχε σπουδάσει ιατρική στην Ιταλία και όταν ξέσπασε η επανάσταση ασκούσε το επάγγελμά του στον Πύργο. Έλαβε μέρος στον αγώνα, υπηρετώντας για ένα διάστημα στο σώμα του Λόντου και μετά στου Κολοκοτρώνη, όπου πρόσφερε πολύτιμες υπηρεσίες ως καπετάνιος και γιατρός. Επίσης ο Ανδρ. Αυγερινός (1819-1899), ένας από τους ισχυρότερους πολιτευτές της Ηλείας κατά τον 19ο αιώνα. Και βέβαια ο Π. Δ. Αυγερινός, κατά τη δημαρχία του οποίου (1868-1889) η πόλη του Πύργου κοσμήθηκε με σημαντικά έργα του Τσίλλερ, όπως η Δημοτική Αγορά και το Μανωλοπούλειο Νοσοκομείο· εγκαινιάστηκε ο σιδηρόδρομος Πύργου-Κατακώλου και ιδρύθηκε η Φιλαρμονική Σχολή Πύργου, που παιάνισε στο Παναθηναϊκό Στάδιο κατά την τελετή έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων του 1896. Απόγονος της οικογένειας ήταν και ο Αλ. Παναγούλης.

Στέφανος Πετσάλης (ή Πετζάλης), ανταποκριτής Πάτρας, έμπορος. Καταγόταν από αρχοντική οικογένεια της Ηπείρου που συμμετέσχε στις αρχές του 14ου αιώνα στην ίδρυση της Πάργας. Απόγονοί της εγκαταστάθηκαν τον 19ο αιώνα σε Πάργα, Παξούς, Αθήνα. Στην Πάτρα οι Αναγνώστης και Στέφανος Πετσάλης διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην επιχειρηματική και πολιτική ζωή της πόλης.

30. *Γεώργιος Σισίνης*
Σημαντικό μέλος της οικογένειας του εκτιμητή Γαστούνης Πύργου.

Νικόλαος Ιω. Σισίνης, εκτιμητής Γαστούνης Πύργου. Μέλος επιφανούς οικογένειας από τη Γαστούνη, η οποία εμφανίζεται την εποχή της ενετοκρατίας. Πρόγονοί της μετανάστευσαν στο εξωτερικό (Βενετία, Κωνσταντινούπολη, Ρωσία) και διακρίθηκαν ως έμποροι, ιεράρχες, στρατηγοί. Μέλη της πρόσφεραν σημαντικές υπηρεσίες στον αγώνα του 1821. Σημαντικό μέλος της οικογένειας ήταν ο Γ. Σισίνης (1769;-1831), προύχοντας της Γαστούνης, που ασπάστηκε τις αρχές της Φιλικής Εταιρείας, υπηρέτησε πολιτικά και στρατιωτικά τον αγώνα και εφοδίαζε τα στρατιωτικά σώματα της Πελοποννήσου. Χρημάτισε πληρεξούσιος της επαρχίας του σε εθνοσυνελεύσεις και με την άφιξη του Καποδίστρια διορίστηκε μέλος του Πανελληνίου. Μολονότι στη συνέχεια τον αντιπολιτεύτηκε, άκουσε με αγανάκτηση και κατέκρινε τη δολοφονία του Κυβερνήτη και πέθανε λίγες ημέρες μετά. Οι γιοι του Χρύσανθος και Μιχαήλ έλαβαν και αυτοί ενεργό μέρος στον αγώνα.

Αλέξ. Βιλαέτης, εκτιμητής Πύργου. Μέλος μιας από τις παλαιότερες οικογένειες του Πύργου και τις επιφανέστερες της Πελοποννήσου κατά τον αγώνα της ανεξαρτησίας. Καταγόταν από τα Βελά Ιωαννίνων και κατέβηκε στην περιοχή του Πύργου περίπου το 1650. Σημαντικά μέλη της οικογένειας ήταν τα αδέλφια Χαράλαμπος, Νικόλαος και Ιωάννης, με εξέχοντα τον Χαράλαμπο που σήκωσε τη σημαία της επανάστασης στον Πύργο και τον Μάιο του 1821 βρήκε ηρωικό θάνατο στη μάχη εναντίον των επικίνδυνων Λαλαίων Τούρκων, με ελάχιστους συντρόφους. Ο Ιωάννης, προεστός του Πύργου, φυλακίστηκε στην Τρίπολη από τους Τούρκους όταν ξέσπασε η επανάσταση και πέθανε από τις κακουχίες της φυλακής λίγο μετά την άλωση της Τριπολιτσάς, ενώ ο Νικόλαος έλαβε μέρος στον αγώνα και εκλέχτηκε στις εθνοσυνελεύσεις πληρεξούσιος και βουλευτής Πύργου.

Μέλη των οικογενειών αυτών είναι προφανές ότι πρέπει να είχαν συναντηθεί με τον Γεώργιο Σταύρο και στο παρελθόν, είτε στο πλαίσιο των εμπορικών του ενασχολήσεων πριν από την επανάσταση είτε μετά την έλευσή του στην επαναστατημένη Ελλάδα, οπότε χρημάτισε γενικός ταμίας του Εκτελεστικού της επαναστατικής κυβέρνησης και σύμβουλος του προέδρου του Κουντουριώτη. Επίσης συμμετέσχε στην εκστρατεία κατά του Ιμπραήμ, ενίσχυσε με εκστρατευτικό σώμα το πολιορκημένο Μεσολόγγι και υπήρξε πληρεξούσιος στην Εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας.

Κατά την καποδιστριακή περίοδο χρημάτισε μέλος της τριμελούς επί της Οικονομίας Επιτροπής, στη Διεύθυνση της Εθνικής Χρηματιστικής Τράπεζας, μέλος του Τμήματος Οικονομίας του Πανελληνίου και πληρεξούσιος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους.

Κατά την οθωνική περίοδο διατέλεσε μέλος του Ελεγκτικού Συμβουλίου, όπου συναντήθηκε με τον πρόεδρο Arthémond Regny, ο οποίος θα γίνει και ο σύνδεσμός του με τον Ι.-Γ. Εϋνάρδο.

Αντίστοιχες σχέσεις πρέπει να υπήρξαν και με τους πρώτους πελάτες της Τράπεζας, όπως με τους Λέοντα και Σωτήριο Μεσηνέζη, Αναστάσιο και Λουκά Λόντο και Παναγιώτη Σοφιανόπουλο από την Αχαΐα, τον Αγγελή Αγγελόπουλο από την Ηλεία.

31. *Η μάχη του Λάλα. Έργο του Αλέξ. Ησαΐα.*

Η ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

Από τη δυτική Πελοπόννησο αναδείχτηκαν κορυφαία στελέχη της Τράπεζας, τέσσερα από τα οποία κατέλαβαν μέχρι και το ύψιστο αξίωμα του διοικητή.

32. *Στέφανος Στρέιτ (1837-1896). Διοικητής της Εθνικής Τράπεζας, 1896-1910. Έργο του Γ. Ιακωβίδη, λάδι σε μουσαμά.*

Στέφανος Στρέιτ. Γεννήθηκε το 1837 στην Πάτρα, όπου είχε εγκατασταθεί ο πατέρας του, Γερμανός φιλέλληνας Ιωάννης-Αλέξανδρος Στρέιτ, μετά την παραίτησή του από το στρατό του βασιλιά Όθωνα. Στην ίδια πόλη ολοκληρώνει τις γυμνασιακές του σπουδές. Σπουδάζει νομικά στην Αθήνα, αναγορεύεται διδάκτορας το 1860 και συνεχίζει τις νομικές σπουδές του στη Γερμανία. Επιστρέφοντας στην Ελλάδα, ο Στ. Στρέιτ αρχικά ακολουθεί τον δικαστικό κλάδο και φτάνει στο βαθμό του εφέτη. Έπειτα από πέντε χρόνια, το 1865, παραιτείται, για να ασκήσει το δικηγορικό επάγγελμα στην Πάτρα, όπου και παντρεύεται την κόρη του Ανδρ. Λόντου Βικτωρία. Στις 29 Μαρτίου 1872 προσλαμβάνεται ως διευθυντής του υποκαταστήματος Λαμίας της Εθνικής Τράπεζας, τον Μάρτιο του 1873 γίνεται επιθεωρητής και τον Οκτώβριο του ίδιου έτους διευθυντής του Δικαστικού Τμήματος. Παράλληλα με τη σταδιοδρομία του στην Εθνική Τράπεζα, το 1875 αναγορεύεται υφηγητής του διεθνούς δικαίου στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Το 1880 ο Στρέιτ προσφέρει σημαντικές υπηρεσίες στο ελληνικό κράτος πηγαίνοντας με κυβερνητική ανάθεση στο Μόναχο, για να διευθετήσει το ελληνικό χρέος προς το βαυαρικό κράτος. Στις 27 Μαρτίου 1889 εκλέγεται υποδιοικητής της Εθνικής Τράπεζας στη θέση του αποβιώσαντος Γ. Βασιλείου και στις 28 Οκτωβρίου 1896 διοικητής, μετά το θάνατο του Π. Καλλιγά.

Σχεδόν ένα χρόνο μετά την εκλογή του ως διοικητή της Εθνικής Τράπεζας, στις 21 Σεπτεμβρίου 1897, ο Στρέιτ καλείται και πάλι να εκπροσωπήσει την ελληνική κυβέρνηση στο εξωτερικό, αυτήν τη φορά αναλαμβάνο-

ντας ο ίδιος υπουργός Οικονομικών στην κυβέρνηση που σχημάτισε ο Αλ. Ζαΐμης. Ο Στρέιτ σηκώνει το βάρος των διαπραγματεύσεων με τους αντιπροσώπους των ευρωπαϊκών δυνάμεων για την αποπληρωμή των πολεμικών επανορθώσεων στην Τουρκία μετά την ελληνική ήττα του 1897, υπό τη δαμόκλειο σπάθη ότι, αν δεν υλοποιούνταν οι προβλέψεις των προσωρινών όρων ειρήνης, τα τουρκικά στρατεύματα δεν θα αποχωρούσαν από τη Θεσσαλία. Οι προκαταρκτικοί όροι που είχαν συμφωνηθεί στις 6 Σεπτεμβρίου 1897 στην Κωνσταντινούπολη πρόβλεπαν τα εξής:

- Πολεμική αποζημίωση προς την Τουρκία τέσσερα εκατομμύρια τουρκικές λίρες.
- Διευθέτηση του ελληνικού εξωτερικού δημόσιου χρέους.
- Εγκατάσταση στην Αθήνα Διεθνούς Επιτροπής Αντιπροσώπων.

Στις διαπραγματεύσεις που ξεκινούν τον Ιανουάριο του 1898 ο Στρέιτ πετυχαίνει:

- Να περιορίσει στο ελάχιστο την αξίωση τακτοποίησης του εσωτερικού χρέους.
- Να καθιερώσει βάσεις τακτοποίησης που να τείνουν παράλληλα στη βαθμιαία ρύθμιση των οικονομικών του κράτους.
- Να μην επιβληθούν από το διακανονισμό βάρη δυσανάλογα προς τους πόρους του κράτους.
- Τον ηπιότερο οργανισμό ελέγχου (ΔΟΕ).
- Να συνομολογήσει δάνεια υπό ευνοϊκούς όρους για την πληρωμή των πολεμικών επανορθώσεων και τις άλλες ανάγκες του κράτους.

Ο Στρέιτ παραμένει στη θέση του υπουργού Οικονομικών περισσότερο από δύο χρόνια, έως τις 30 Οκτωβρίου 1899. Στο πρώτο διάστημα της θητείας του τον αναπληρώνει στη διοίκηση της Εθνικής ο υποδιοικητής Ιω. Βαλαωρίτης. Οι δύο άνδρες συνεργάζονται στενά στη διευθέτηση του δημόσιου χρέους που έχει προκύψει μετά τη χρεοκοπία του 1893 αλλά και στον τομέα της νομισματικής σταθεροποίησης, συμβάλλοντας στην έξοδο

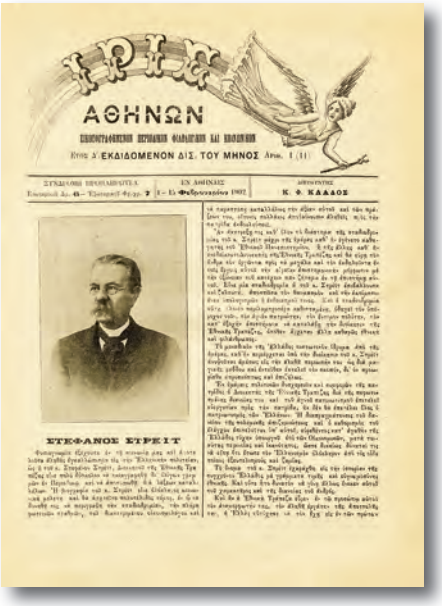
ΙΡΙΣ
ΑΘΗΝΩΝ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ. ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΤΡΕΙΤ

33. *Το πρωτοσέλιδο του δεκαπενθήμερου φιλολογικού και κοινωνικού περιοδικού* Ίρις Αθηνών, *αφιερωμένο στην τριακονταετία του Στ. Στρέιτ στην υπηρεσία της Εθνικής Τράπεζας, που συνέπιπτε με τον εορτασμό των εξήντα χρόνων από την ίδρυσή της. «Φυσιογνωμία εξέχουσα εν τη κοινωνία μας και αποτελούσα αληθές εγκαλλώπισμα εις την Ελληνικήν Πολιτείαν, ως η του κ. Στεφάνου Στρέιτ, διοικητού της Εθνικής Τραπέζης», είναι οι πρώτες φράσεις του δημοσιεύματος της εφημερίδας. Αθήνα, τχ. 1 (11), έτος Δ΄, 1-15 Φεβρουαρίου 1902.*

από την κρίση και την οικονομική ανάκαμψη της χώρας.

Επίσης την περίοδο της διοίκησης Στρέιτ η Εθνική Τράπεζα επεκτείνει τις δραστηριότητές της: Μετά τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 και το θάνατο του Ανδρ. Συγγρού που επακολουθεί, η Εθνική Τράπεζα απορροφά διά συγχωνεύσεως την Προνομιούχο Τράπεζα Ηπειροθεσσαλίας, επεκτείνοντας το εκδοτικό της προνόμιο στη Θεσσαλία και σε τμήμα της Ηπείρου. Το 1899 η Εθνική ιδρύει στην ανεξάρτητη Κρητική Πολιτεία την Τράπεζα Κρήτης και το 1904, σε συνεργασία με γερμανική τράπεζα, την Τράπεζα Ανατολής.

Στις 7 Δεκεμβρίου 1910, έπειτα από τριάντα οκτώ χρόνια στην υπηρεσία της Τράπεζας, από τα οποία επτά ως υποδιοικητής και δεκατέσσερα ως διοικητής της, ο Στρέιτ παραιτείται για λόγους υγείας και τον διαδέχεται ο Ιω. Βαλαωρίτης, ο οποίος συνεχίζει το έργο της νομισματικής εξυγίανσης και οικονομικής σταθερότητας. Πεθαίνει στην Αθήνα στις 13 Απριλίου 1920.

Ο **Δημήτριος Μάξιμος**, γεννημένος στην Πάτρα το 1873, προσλαμβάνεται στην Εθνική Τράπεζα το 1891, έπειτα από πρόταση του διευθυντή του τοπικού υποκαταστήματος «ως βοηθός Β΄ τάξεως, μετά διακρίσεως περατώσας τας γυμνασιακάς σπουδάς, ηλικίας δεκαεπτά ετών, κάτοχος γαλλικής, καλλιγράφος, χρηστός και επιμελής». Το 1899 παίρνει προαγωγή στο βαθμό του υπολογιστή και το 1901 του λογιστή. Το 1903, στα τριάντα του χρόνια, αναλαμβάνει τη διεύθυνση του υποκαταστήματος Πατρών, ενώ παράλληλα σπουδάζει νομικά στην Αθήνα και οικονομικές επιστήμες στην Ιταλία. Ο Δ. Μάξιμος γίνεται υποδιοικητής της Εθνικής Τράπεζας το 1914, θέση από την οποία παραιτείται στις 3 Ιουλίου 1917. Στο μεταξύ το 1916 έχει φέρει σε πέρας αποστολή στη Δ. Ευρώπη, που περιλαμβάνει επαφές με τις μεγάλες ευρωπαϊκές τράπεζες εν όψει της οικονομικής κατάστασης του μεγάλου πολέμου. Στις 19 Δεκεμβρίου 1920 ο Μάξιμος εκλέγεται διοικητής της Εθνικής σε έκτακτη

34. *Δημήτριος Μάξιμος (1873-1955). Διοικητής της Εθνικής Τράπεζας, 1920-1923. Έργο του Κ. Παρθένη, λάδι σε μουσαμά.*

γενική συνέλευση των μετόχων, θέση στην οποία παραμένει έως το 1923.

Κατά τη διάρκεια της θητείας του η Εθνική Τράπεζα προσφέρει οικονομική βοήθεια στην ελληνική κυβέρνηση για τη συνέχιση της μικρασιατικής εκστρατείας και, μετά την καταστροφή, για την αντιμετώπιση των ζημιών του πολέμου. Παράλληλα δεν παύει να ενισχύει το εμπόριο και τη βιομηχανία. Η Εθνική παρέχει δάνεια στους γεωργικούς συνεταιρισμούς, στους Έλληνες πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία και τους λοιπούς ομογενείς που εγκαθίστανται στη Δυτική Θράκη και χρηματοδοτεί μεγάλες επιχειρηματικές μονάδες όπως την Εταιρεία Ελληνικού Πυριτιδοποιείου και Καλυκοποιείου, την Εταιρεία Χημικών Προϊόντων και Λιπασμάτων, την Εταιρεία Τσιμέντων «Ο Τιτάν», την Εταιρεία Οινοποιίας και Οινοπνευματοποιίας Γ. Ησαΐα κ.ά. Επίσης επί διοίκησης Μάξιμου η Εθνική, σε εφαρμογή του νόμου ΒΩΞ΄, επεκτείνει το εκδοτικό της προνόμιο (17 Μαρτίου 1920) στα Ιόνια νησιά και με τον τρόπο αυτό αποκτά αποκλειστικό προνόμιο για όλη την Ελλάδα.

Μετά την παραίτησή του από τη θέση του διοικητή της Εθνικής Τράπεζας στις 3 Ιανουαρίου 1923, ο Δ. Μάξιμος ζει για έξι χρόνια στη Φλωρεντία. Επιστρέφοντας στην Ελλάδα, το 1933 αναλαμβάνει υπουργός Εξωτερικών στην κυβέρνηση Τσαλδάρη και στις 11 Σεπτεμβρίου υπογράφει στην Κωνσταντινούπολη «σύμφωνο φιλίας και εγκάρδιας συνεργασίας» με την Τουρκία. Στις 24 Ιανουαρίου 1947 γίνεται πρωθυπουργός της Οικουμενικής Κυβέρνησης. Πεθαίνει στην Αθήνα στις 15 Οκτωβρίου 1955.

Ο **Σταύρος Κωστόπουλος** εκλέγεται διοικητής της Εθνικής Τράπεζας από την ετήσια τακτική γενική συνέλευση των μετόχων στις 8 Μαρτίου 1951.

Γεννημένος στην Καλαμάτα το 1900, είναι γιος του εμπόρου και τραπεζίτη Ιωάννη Κωστόπουλου. Σπουδάζει νομικά στην Αθήνα και οικονομικά και πολιτικές επιστήμες στο Πανεπιστήμιο Παρισιού, όπου αναγορεύεται

35. *Σταύρος Κωστόπουλος (1900-1968). Διοικητής της Εθνικής Τράπεζας, 1951-1953. Έργο του Γ. Γουναρόπουλου, λάδι σε μουσαμά.*

διδάκτορας. Από το 1928 ασχολείται ενεργά με την πολιτική. Εκλέγεται έντεκα φορές βουλευτής και διατελεί υπουργός Εθνικής Οικονομίας, Εφοδιασμού, Εμπορικής Ναυτιλίας, Οικονομικών, Εσωτερικών, Εξωτερικών, Εθνικής Άμυνας και Συντονισμού. Την περίοδο 1937-1951 συμμετέχει στο διοικητικό συμβούλιο της οικογενειακής Τράπεζας Εμπορικής Πίστεως, της οποίας στη συνέχεια χρηματίζει πρόεδρος.

Κατά τη διετή περίπου θητεία του στη διοίκηση της Εθνικής (Μάρτιος 1951-Ιανουάριος 1953), ο Κωστόπουλος έχει να αντιμετωπίσει τη γενικότερη οικονομική ύφεση αλλά και την πολιτική της Τράπεζας της Ελλάδος να περιορίσει τη χρηματοδότηση προς την Εθνική, γεγονός που οδηγεί στην εξανέμιση των ιδίων διαθεσίμων της. Μέσα σε αυτό το κλίμα ο υπουργός Συντονισμού της κυβέρνησης Παπάγου Σπ. Μαρκεζίνης ανακοινώνει αιφνιδιαστικά, στις 8 Ιανουαρίου 1953, τη συγχώνευση Εθνικής Τράπεζας και Τράπεζας Αθηνών στο πλαίσιο προγράμματος «αναδιοργανώσεως του τραπεζικού συστήματος». Η απόφαση αυτή προκαλεί την έντονη αντίδραση της διοίκησης της Εθνικής, που καταλήγει στην παραίτηση τόσο του διοικητή Στ. Κωστόπουλου όσο και του υποδιοικητή Κλ. Μανέα και του προέδρου του γενικού συμβουλίου Γ. Πεσμαζόγλου. Η κυβέρνηση Παπάγου υποδεικνύει για τη θέση του διοικητή τον πρόεδρο-διοικητή της Τράπεζας Αθηνών Κ. Ηλιάσκο. Λίγους μήνες αργότερα ο Κωστόπουλος παρεμβαίνει στη δημόσια συζήτηση που προκαλεί η συγχώνευση της Εθνικής με την Τράπεζα Αθηνών με το βιβλίο του *Η πολιτική της συγχωνεύσεως των τραπεζών*, που κυκλοφόρησε στις 17 Σεπτεμβρίου. Αποβιώνει στην Αθήνα στις 23 Ιουνίου 1968.

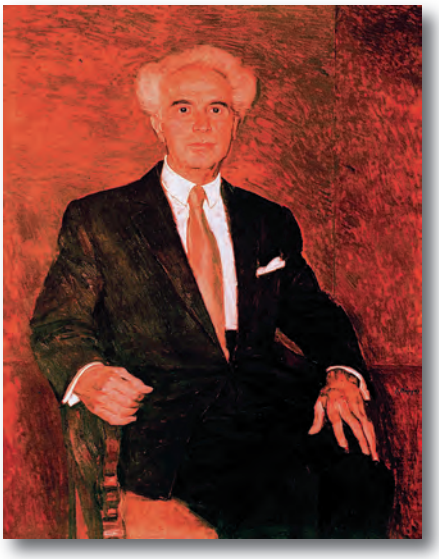

36. *Ιωάννης Παρασκευόπουλος (1900-1984). Διοικητής της Εθνικής Τράπεζας, 1966-1968. Έργο του Ι. Μόραλη, λάδι σε μουσαμά.*

Ο **Ιωάννης Παρασκευόπουλος** εκλέγεται διοικητής της Εθνικής Τράπεζας από την έκτακτη γενική συνέλευση των μετόχων της 11ης Ιουλίου 1966.

Γεννήθηκε το 1900 στη Λάβδα Ολυμπίας και σπούδασε νομικά και οικονομικά στα πανεπιστήμια Αθηνών,

Μονάχου, Ιένας, Φραγκφούρτης και Λονδίνου. Από το 1925 εργάζεται ως υπάλληλος στις Deutsche Bank και Midland Bank έως το 1929, έτος πρόσληψής του στην Εθνική, στην οποία ανέρχεται όλες τις βαθμίδες της ιεραρχίας μέχρι το βαθμό του διευθυντή. Στις 31 Ιουλίου 1954 εκλέγεται υποδιοικητής της Τράπεζας, θέση στην οποία παραμένει μέχρι την εκλογή του ως διοικητή.

Παράλληλα με την εξέλιξή του στην Εθνική, ο Παρασκευόπουλος το 1936 ξεκινά ακαδημαϊκή σταδιοδρομία, το 1943 γίνεται τακτικός καθηγητής και το 1961 πρύτανης του Πανεπιστημίου Αθηνών. Επίσης προσφέρει τις υπηρεσίες του χρηματίζοντας επανειλημμένα υπουργός υπηρεσιακών κυβερνήσεων την περίοδο 1945-1963, αντιπρόεδρος της κυβέρνησης (1961), υπηρεσιακός πρωθυπουργός (Δεκέμβριος 1963) και πρωθυπουργός «μεταβατικής κυβέρνησης» (Δεκέμβριος 1966-τέλη Μαρτίου 1967). Μετά την επιβολή της δικτατορίας των συνταγματαρχών, σε έκτακτη συνεδρίαση του διοικητικού συμβουλίου της Εθνικής Τράπεζας, της 3ης Ιανουαρίου 1968, ο διοικητής Ιω. Παρασκευόπουλος και οι υποδιοικητές Σπ. Καπάνταης και Κ. Ηλιάσκος υποβάλλουν τις παραιτήσεις τους.

Την εποχή της διοίκησης Παρασκευόπουλου η Εθνική συμβάλλει αποφασιστικά στη μελέτη και την προσπάθεια επίλυσης των οικονομικών προβλημάτων της χώρας. Η ίδια παίζει καθοριστικό ρόλο στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και στην ανάπτυξη της κεφαλαιαγοράς και παραμένει ο σημαντικότερος πιστοδοτικός θεσμός της ελληνικής οικονομίας, διαθέτοντας πάνω από το 40% των χορηγήσεων και συγκεντρώνοντας περίπου το 62% των συνολικών καταθέσεων των εμπορικών τραπεζών. Παράλληλα συντελείται εντυπωσιακή διεύρυνση του δικτύου των καταστημάτων της Εθνικής, τα οποία η διοίκηση Παρασκευόπουλου φροντίζει να εκσυγχρονιστούν με την απόκτηση ή οικοδόμηση νέων χώρων για τη στέγασή τους και την ορθολογική κατανομή του προσωπικού της Τράπεζας. Πεθαίνει στην Αθήνα στις 8 Απριλίου 1984.

37. *Ο Ιωάννης Παρασκευόπουλος διοικητής της Εθνικής το 1966, τριάντα επτά χρόνια μετά την πρόσληψή του στην Τράπεζα. Στιγμιότυπο της έκθεσης κειμηλίων και εγγράφων από την ιστορία και τη δραστηριότητα της Εθνικής Τράπεζας, που τότε συμπλήρωνε 125 χρόνια από την ίδρυσή της. Η έκθεση φιλοξενήθηκε στο Ζάππειο Μέγαρο από τις 29 Οκτωβρίου έως τις 13 Νοεμβρίου 1966. Λίγες εβδομάδες αργότερα, στις 22 Δεκεμβρίου, ο Ιω. Παρασκευόπουλος ορκίστηκε πρωθυπουργός μεταβατικής κυβέρνησης.*

38. *Χάρτης της Πελοποννήσου του Lotter, Tobiae Conradi του 1760, 49x58 εκ., χαλκόγραφος, επιζωγραφισμένος.*
Αναφέρει ως τίτλο «Βασίλειο του Μορέως» και έχει ως υπότιτλους τις ονομασίες των διαμερισμάτων του Βασιλείου.

Δίκτυο καταστημάτων

Το δεύτερο μέρος της έκδοσης αναφέρεται στην παρουσία της Εθνικής Τράπεζας στην περιοχή της δυτικής Πελοποννήσου μέσω των πρακτορείων και των υποκαταστημάτων της. Παρατίθενται στοιχεία για την ίδρυση των πρώτων άμισθων ή έμμισθων υποκαταστημάτων στις διάφορες πόλεις καθώς και για τους πρώτους διευθυντές, όπως προκύπτουν από τα πρακτικά των γενικών συνελεύσεων και τους απολογισμούς της Τράπεζας. Επιπλέον παρουσιάζονται φωτογραφίες κτηρίων που διαχρονικά στέγασαν υποκαταστήματα της Τράπεζας αλλά και έγγραφα που σχετίζονται με τη δράση και τη λειτουργία τους στην περιοχή. Η Εθνική Τράπεζα, με τη σύσταση υποκαταστημάτων της στην Πελοπόννησο ήδη από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της και με την αδιάκοπη παρουσία της σε ένα διαρκώς αυξανόμενο αριθμό περιοχών, διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των τοπικών οικονομιών και στην ενίσχυση της οικονομικής και εμπορικής δραστηριότητας.

39. *Βιβλιάριο ταμιευτηρίου καταστήματος ΕΤΕ Καλαμών. Δικαιούχος: Δημήτριος Χρ. Μπουγάς. Καλαμάτα, 30 Μαΐου 1923.*

40. *Χάρτης της Αχαΐας από το έργο του Jean-Jacques Barthélemy (1716–1795)* Το ταξίδιον του νέου Αναχάρσιδος, *το οποίο είχε μεγάλη επίδραση στην «ανακάλυψη» της αρχαίας Ελλάδας από το δυτικό κόσμο. Από την τρίτη γαλλική έκδοση του 1790.*

"Ηκουσα πάντοτε τους κατοίκους των Πατρών επαινούντας τοσούτον την πόλιν των, ώστε προτού την επισκεφθώ απέδιδον μέρος των επαίνων εκείνων εις τον πατριωτικόν ενθουσιασμόν. Σήμερον ομολογώ ότι αι τοιαύται μου επιφυλάξεις ήσαν ανυπόστατοι. Είναι αληθώς ωραία η πόλις των Πατρών! [...] Την κεντρικήν της πόλεως πλατείαν κοσμούν συμβολικά συμπλέγματα και αναβρυτήρια εκ μετάλλου, σημεία του ζήλου των δημοτικών αρχών προς εξευρωπαϊσμόν των Πατρών. Το κυριώτερον όμως της πλατείας ταύτης κόσμημα είναι κομψόν νεόδμητον θέατρον. Λεωφόρος δενδρόφυτος αναβαίνει μέχρις άλλης πλατείας κοσμουμένης επίσης με αγαλμάτια μετάλλινα, προς δε —το και καλλίτερον— με θάμνους και άνθη. Εκεί συνέρχονται οι κάτοικοι προς περίπατον και προς απόλαυσιν της θαυμασίας θέας της θαλάσσης, ήτις εκτεινομένη υπό τους πόδας σου αλλάσσει ανά πάσαν στιγμήν το χρώμα υπό τας ακτίνας του δύοντος ήλιου."

Πάτραι, 1η Μαΐου 1884

Δ. Βικέλας, *Από Νικοπόλεως εις Ολυμπίαν*, Εκάτη, Αθήνα 1991, σ. 180-183.

Αχαΐα

Υποκαταστηματα Πατρας

Με τις αποφάσεις του Γενικού Συμβουλίου της 16ης και 31ης Αυγούστου 1845 ιδρύεται για πρώτη φορά υποκατάστημα της Εθνικής στην Πάτρα, το οποίο ξεκινά τη λειτουργία του στις 9 Φεβρουαρίου 1846. Πρώτος διευθυντής ορκίζεται στις 25 Φεβρουαρίου ο Στ. Παππάς.

Το 1855 διευθυντής του υποκαταστήματος Πατρών διορίζεται ο γενικός γραμματέας της Τράπεζας Θ. Χαιρέτης, ο οποίος θα υπηρετήσει στη θέση αυτή έως το 1866. Γίνεται ενεργό μέλος της κοινωνικής ζωής της Πάτρας, συμβάλλοντας στην ίδρυση της Ελληνικής Ατμοπλοΐας, της Ελληνικής Οινοποιίας και του νοσοκομείου Πατρών. Ο Θεόφραστος είχε διοριστεί στις 11.1.1842 πρώτος υπάλληλος της Εθνικής Τράπεζας, στη θέση του γραμματέα.

Τον Απρίλιο του 1953, και αφού έχει προηγηθεί η συγχώνευση της Εθνικής Τράπεζας με την Τράπεζα Αθηνών, η έδρα του υποκαταστήματος μεταφέρεται στο κτήριο του υποκαταστήματος της δεύτερης.

Δώδεκα χρόνια αργότερα, το 1965, η Τράπεζα ανεγείρει νέο κτήριο στην πόλη για τη στέγαση του υποκαταστήματος Πάτρας, το οποίο ξεχωρίζει για τη σύγχρονη αρχιτεκτονική, τη διαρρύθμιση και την εσωτερική του διακόσμηση.

Τον Αύγουστο του 1969 ξεκινά τη λειτουργία του το υποκατάστημα της Τράπεζας στη Λεωφόρο Γούναρη, με πρώτο διευθυντή τον Κ. Αρμυριώτη, ενώ από τον Νοέμβριο του 1974 μέχρι τον Μάιο του 1975 τρία ακόμα υποκαταστήματα ξεκινούν τις εργασίες τους στην πόλη, στην πλατεία Ομονοίας, την πλατεία Βουδ και την οδό Παπαφλέσσα.

41. *Εξωτερική όψη του υποκαταστήματος Εθνικής Τράπεζας και Αθηνών στην Πάτρα, 1958.*

42. *Εξωτερική όψη του νέου υποκαταστήματος Πάτρας, 1969.*

43. *Εξωτερική όψη του υποκαταστήματος της Λεωφόρου Γούναρη στην Πάτρα, 1972.*

Τον Ιούλιο του 1978 και τον Νοέμβριο του 1985 το κεντρικό υποκατάστημα Πάτρας και το υποκατάστημα πλατείας Ομονοίας, αντίστοιχα, αποκτούν παραρτήματα-ανταλλακτήρια. Σήμερα στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Πάτρας λειτουργούν δέκα υποκαταστήματα.

44. *Εξωτερική όψη του υποκαταστήματος Πάτρας.*

Οικονομική δραστηριότητα

Η σημασία που η Εθνική αποδίδει στην αχαϊκή πρωτεύουσα, ως κέντρο της δυτικής Πελοποννήσου και θαλάσσιο δίαυλο μέσω του Ιονίου Πελάγους, φαίνεται από το γεγονός ότι, μέσα σε μόλις μία πενταετία από τη σύστασή της, η Τράπεζα ιδρύει το πρώτο υποκατάστημά της στην Πάτρα. Από τις εργασίες του συγκεκριμένου τοπικού υποκαταστήματος, που ξεκινούν το 1846, αναδεικνύεται η συμβολή της Εθνικής στην προώθηση των παραγωγικών έργων και την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, αλλά και η ανταπόκρισή της από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της μέχρι και σήμερα στις διαφορετικές ανάγκες και τις νέες προκλήσεις κάθε εποχής.

Στα μέσα του 19ου αιώνα, περίοδο κατά την οποία η Εθνική συντρέχει στην εκτέλεση των έργων υποδομής και συμμετέχει με κεφάλαια στην ίδρυση των πρώτων ακτοπλοϊκών εταιρειών, το υποκατάστημά της στην Πάτρα πρωτοστατεί (1849) στην εγγραφή μετόχων στην εταιρεία της διόρυξης του πορθμού του Ευρίπου, ενώ ο πρώτος διευθυντής του Στ. Α. Παππάς είναι μέλος (1853) στην επιτροπή σύστασης της επιχείρησης της Ελληνικής Ατμοπλοΐας με έδρα την Πάτρα.

Τη δεκαετία του 1890, σε προτεραιότητα των εργασιών των υποκαταστημάτων της Εθνικής όχι μόνο της Πάτρας και του Αιγίου, αλλά και του Πύργου, της Κυπαρισσίας και της Μεσσήνης, εξελίσσεται τόσο η στήριξη

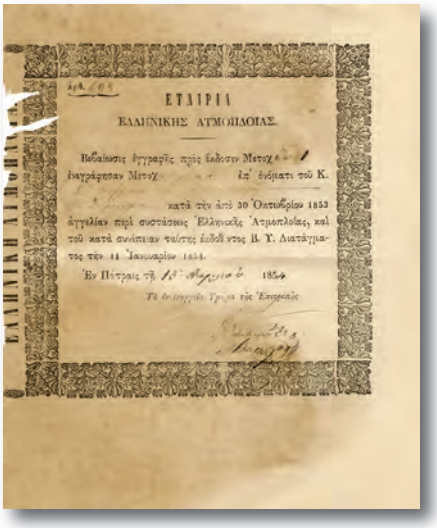
ΕΤΑΙΡΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΤΜΟΠΛΟΙΑΣ.

Βεβαίωσις ἐγγραφῆς πρὸς ἔκδοσιν Μετοχ
ἐνεγράφησαν Μετοχ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Κ.
κατὰ τὴν ἀπὸ 30 Ὀκτωβρίου 1853
ἀγγελίαν περὶ συστάσεως Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοΐας, καὶ
τοῦ κατὰ συνάπειαν ταύτης ἐκδοθέντος Β. Υ. Διατάγμα-
τος τὴν 11 Ἰανουαρίου 1854.
Ἐν Πάτραις τῇ 13 Ἀπριλίου 1854
Τὸ ἐν ἐγγράφῳ Τμῆμα τῆς Ἑταιρείας

45. *Βεβαίωση εγγραφής προς έκδοση μιας μετοχής σύμφωνα με την αγγελία της 30ής Οκτωβρίου 1853 για τη σύσταση της Ελληνικής Ατμοπλοΐας και το Β. Υ. διάταγμα που ακολούθησε στις 11 Ιανουαρίου 1854. Πάτρα, 13 Απριλίου 1854.*

Founders:
NATIONAL BANK OF GREECE
CURRANT BANK OF GREECE
etc. etc.

"ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΦΙΔΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ"
"GREEK CURRANT COMPANY"
ΕΔΡΑ ΕΝ ΠΑΤΡΑΙΣ
HEAD OFFICE AT PATRAS (GREECE)

Ἱδρυταί:
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΣΤΑΦΙΔΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
κ.λ. κ.λ.

46. *Ελληνική Σταφιδική Εταιρεία με έδρα την Πάτρα και συνιδρυτή την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος.*

Πατρικον Εργοστασιον
Ζυθοποιΐας και Παγοποιΐας
Πέτρου Μάμου
εν Πάτραις
BRASSERIE DE PATRAS
PETROS MAMOS

47. *Αίτηση του Π. Λ. Μάμου, ιδιοκτήτη εργοστασίου ζυθοποιίας και παγοποιίας στην Πάτρα, προς τη διοίκηση της Εθνικής Τράπεζας για την παροχή βιομηχανικού δανείου 25.000 λιρών Αγγλίας, με σκοπό τη διεύρυνση και ενίσχυση της επιχείρησής του. Πάτρα, 14 Μαΐου 1928.*

Πειραϊκή-Πατραϊκή,
Βιομηχανία Βάμβακος Α.Ε.

48. *Επιστολή της 19ης Δεκεμβρίου 1942, έκθεση του ΔΣ για τα πεπραγμένα του έτους 1937 και ισολογισμός του ίδιου χρόνου της βιομηχανίας βάμβακος ΑΕ Πειραϊκή-Πατραϊκή, η οποία διέθετε εργοστάσιο και υποκατάστημα στην Πάτρα και ήταν δανειολήπτρια της Εθνικής Τράπεζας.*

των σταφιδοπαραγωγών λόγω των ζημιών που υπέστη η σοδειά τους όσο και η αγορά συναλλάγματος για την εξαγωγή του προϊόντος τους. Η Τράπεζα συμβάλλει στην αντιμετώπιση της σταφιδικής κρίσης, που συμπίπτει με την πτώχευση του 1893, μελετώντας το πρόβλημα, δανειοδοτώντας τους σταφιδοπαραγωγούς και προσπαθώντας να εξαγάγει το πλεόνασμα στη ρωσική αγορά, ενώ λίγα χρόνια αργότερα αναλαμβάνει την πρωτοβουλία για την ίδρυση της Ελληνικής Σταφιδικής Εταιρείας, συμμετέχοντας ως βασικός μέτοχός της. Σύμφωνα με το καταστατικό της εταιρείας της 31ης Αυγούστου 1902, της οποίας η έδρα ορίζεται στην Πάτρα, στο πρώτο τριμελές διοικητικό συμβούλιό της τοποθετείται ο Δ. Μάξιμος, υπάλληλος του υποκαταστήματος της Εθνικής στην πόλη, ο οποίος εκπροσωπεί το διοικητή της Τράπεζας Στ. Στρέιτ.

Τις δεκαετίες του 1920 και του 1930 η Εθνική συμβάλλει αποφασιστικά στην ανάπτυξη της βιομηχανίας, ενισχύοντας με κεφάλαια επιχειρηματικές μονάδες στην Αχαΐα. Χάρη στη δανειοδοτική δραστηριότητά της ιδρύονται, μεταξύ άλλων, οικοδομικές βιομηχανίες και χαρτοβιομηχανίες, καθώς και εταιρείες μεταφορών και συγκοινωνιών. Λειτουργούν και επεκτείνουν τις εγκαταστάσεις τους εργοστάσια κλωστοϋφαντουργίας και ειδών ιματισμού, ξυλείας, αμαξωμάτων, καρφοβελονοποιίας, τροφίμων και άλλων ειδών.

Ένας άλλος τομέας που η Εθνική επίσης χρηματοδοτεί στην Αχαΐα, συμβάλλοντας στην οικονομική ανάπτυξη και προβολή του τόπου, είναι ο τουρισμός. Από το 1947 έως το 1957, η Τράπεζα αναλαμβάνει διαχειρίστρια του Οργανισμού Τουριστικής Πίστεως (ΟΤΠ), στον οποίο απευθύνονται οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις της περιοχής για την εξυπηρέτηση των πιστωτικών τους αναγκών. Αλλά και μετά το 1957, όταν στη διαχείριση του ΟΤΠ τη διαδέχεται η Τράπεζα Εμπορικής Πίστεως, η Εθνική συνεχίζει να προσφέρει επί δεκαετίες τις χρηματοδοτικές υπηρεσίες της μέσω της ειδικής Υπηρεσίας

Χορηγήσεων προς Ξενοδοχειακάς και Τουριστικάς Επιχειρήσεις, δραστηριότητα που κορυφώνεται τη δεκαετία του 1980.

Την επόμενη περίοδο και μέχρι το τέλος του 20ού αιώνα η Τράπεζα προσφέρει τις υπηρεσίες της στο κράτος, διαδραματίζοντας κεντρικό ρόλο στη χρηματοδότηση μεγάλου έργου υποδομής στον τομέα των μεταφορών, της ζεύξης Ρίου-Αντιρρίου. Η Εθνική παρέχει εγγυητικές επιστολές προς εξασφάλιση του δανείου που χορήγησε η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και αναλαμβάνει χρηματοοικονομική σύμβουλος του δημοσίου από τη φάση δημοπράτησης του έργου και κατά την περίοδο λειτουργίας του.

49. *Η ζεύξη Ρίου-Αντιρρίου.*

1861 ΑΧΑΪΑ CLAUSS
ΟΙΝΟΠΟΙΗΤΙΚΗ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
Αθήναι, 21 Δεκεμβρίου 1950
ΕΘΝΙΚΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΑΙΚΑΙΤΙΩΝ
ΕΝΤΑΥΘΑ.
Κύριοι,
Διατελούμεν μετά τιμής.
"ΑΧΑΪΑ,,- CLAUSS
ΟΙΝΟΠΟΙΗΤΙΚΗ Α.Ε.
ΜΑΥΡΟΔΑΦΝΗ

50. *Επιστολή της οινοποιητικής ΑΕ Αχαΐα Clauss με έτος ίδρυσης 1861, συνημμένη στην αίτηση δανείου που υπέβαλε στις 21 Δεκεμβρίου 1950 στο κατάστημα Μητροπόλεως της Εθνικής Τράπεζας.*

Υποκαταστηματα Αιγιου

Με τη ΙΔ΄ Γενική Συνεδρίαση της 19ης Αυγούστου 1864 (βλ. εικ. 77) αποφασίζεται η σύσταση υποκαταστήματος στο Αίγιο (Βοστίτσα), το οποίο ξεκινά τη λειτουργία του τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, με πρώτο διευθυντή τον Αλ. Αντύπα.

Τον Οκτώβριο του 1984, με διευθύντρια την Αντ. Σταματοπούλου, ιδρύεται θυρίδα της Τράπεζας στην πλατεία Φανερωμένης, η οποία υπάγεται διοικητικά στο υποκατάστημα Αιγίου.

51. *Εξωτερική όψη του υποκαταστήματος Αιγίου.*

52. *Χάρτης της Μεσσηνίας από το έργο του Jean-Jacques Barthélemy (1716–1795)* Το ταξίδιον του νέου Αναχάρσιδος *(βλ. και λεζάντα εικ. 40).*

"Κοίταζε ο Γουλιέλμος ο Βιλαρδουίνος την Καλαμάτα ξαπλωμένη μπροστά του άσπρη και ατάραχη, να κοιμάται αγκαλιασμένη από την ξεροποταμιά, κοίταζε και τη θάλασσα αντίκρυ που σπίθιζε τρεμουλιάζοντας κάτω από τη μαγγανεία του φεγγαριού. Κοίταξε αριστερά τον ορθό Ταΰγετο, που τον χώριζε από τη χαμένη για πάντα Λακρεμονία και τ' ωραίο του κάστρο του Μυτζηθρά. Κοίταξε και στο βάθος τη γλώσσα της στεριάς που φεύγει ίσια μπροστά, χάνεται στην καταχνιά του ορίζοντα με τη Μεθώνη και την Κορώνη. Έσκυψε το κεφάλι του κι ένιωσε γύρω του, σαν ζωντανές υπάρξεις, να τον καλούν ολούθε οι χώρες που είχε κερδίσει, οι χώρες που έχασε όταν χαμοκυλίστηκε ξεσελωμένος στον κάμπο της Πελαγηνιάς από το νικηφόρο στράτευμα του σεβαστοκράτορα Ιωάννη. Σφίχτηκε η καρδιά του μπροστά στ' όραμα τούτο το ζωντανό, και τ' άλλο, το ιδεατό, ολάκερου του λεβέντικου τόπου του Μοριά, που κομμάτι κομμάτι, ψίχουλο το ψίχουλο, ξέφευγε μέσ' από το στιβαρό του χέρι."

Α. Τερζάκης, *Η πριγκιπέσα Ιζαμπώ*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας Ι. Δ. Κολλάρου και Σίας ΑΕ, Αθήνα 2006 ([1]1945), σ. 123.

Μεσσηνία

Υποκαταστηματα Καλαματας

53. *Πρόσοψη υποκαταστήματος Τράπεζας Αθηνών Καλαμάτας.*

Τον Νοέμβριο του 1856 αποφασίζεται από την Τράπεζα η σύσταση πρακτορείου στην Καλαμάτα με πρώτο πράκτορα τον Α. Λουκόπουλο. Στη συνεδρίαση του διοικητικού συμβουλίου της 18ης Ιανουαρίου 1857 εγκρίνεται η μετατροπή του πρακτορείου σε υποκατάστημα και τον Μάρτιο του ίδιου έτους διορίζονται σύμβουλοι οι Αρ. Πανταζόπουλος, Γ. Βέργερ, Θ. Μαρκόπουλος και Κ. Σκλαβέας.

Το υποκατάστημα της Τράπεζας στεγάστηκε τα πρώτα χρόνια της ίδρυσής του βόρεια της Φραγκόλιμνας, αρχικά στην οικία Λεονταρίτου και αργότερα στην οικία του γιατρού Ανδρεάδη.

Το 1907, βάσει του συμβολαίου 139247/1907, η Τράπεζα προχωρεί στην αγορά ακινήτου από τον Π. Ν. Ψάλτη, πρώην ιδιοκτησία αδελφών Στασινοπούλου, όπου μεταφέρεται το υποκατάστημα Καλαμών και παραμένει μέχρι τη συγχώνευση Εθνικής Τράπεζας και Τράπεζας Αθηνών το 1952.

54. *Τελετή θεμέλιου λίθου υποκαταστήματος Καλαμάτας, 1968.*

55. *Άποψη του υποκαταστήματος Καλαμών. Σήμερα στο κτήριο στεγάζεται το δημαρχείο της πόλης.*

56. *Πρόσοψη του νέου ιδιόκτητου κτηρίου που ανεγέρθηκε από το 1968 έως το 1972 για να στεγάσει το υποκατάστημα Καλαμάτας.*

Τη συγχώνευση των δύο τραπεζών ακολουθεί, το 1955, η συγχώνευση των δύο υποκαταστημάτων στο επίσης ιδιόκτητο κτήριο του υποκαταστήματος της Τράπεζας Αθηνών. Το τέως υποκατάστημα Εθνικής πωλήθηκε στο ελληνικό δημόσιο τον Φεβρουάριο του 1955, ενώ είχε παραδοθεί σε αυτό ήδη από το 1954 προς στέγαση του Δημοσίου Ταμείου και της Οικονομικής Εφορείας Καλαμάτας.

Το 1968 η Τράπεζα ξεκινά την ανέγερση σύγχρονου κτηρίου στην Καλαμάτα, για τη στέγαση νέου υποκαταστήματος, που εγκαινιάζεται τον Οκτώβριο του 1972. Σήμερα στην Καλαμάτα λειτουργούν δύο υποκαταστήματα και ένα γραφείο συναλλαγών.

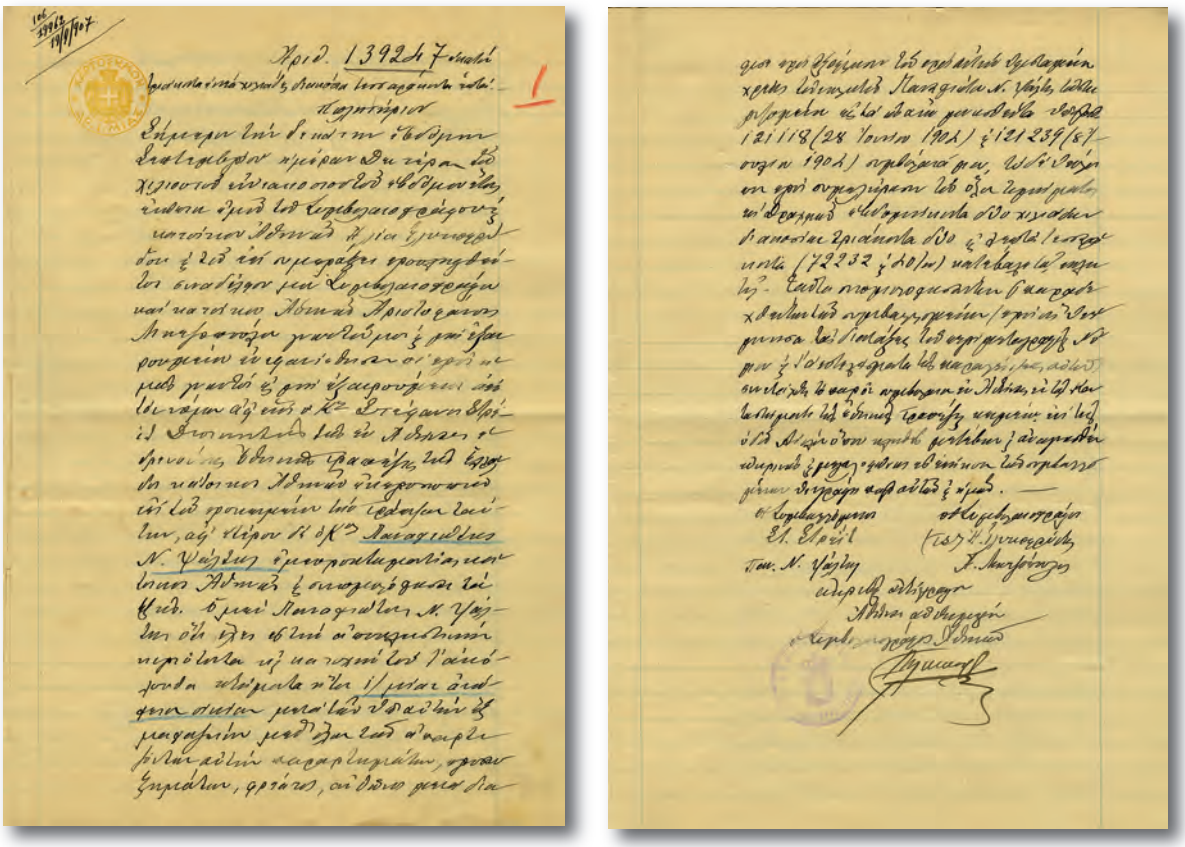

57. *Συμβόλαιο αγοραπωλησίας ακινήτου Καλαμάτας, μεταξύ του ιδιοκτήτη Π. Ν. Ψάλτη και του εκπροσώπου της Εθνικής Τράπεζας διοικητή Στ. Στρέιτ, όπου αργότερα στεγάστηκε το υποκατάστημα Καλαμάτας. Αθήνα, 1907.*

Οικονομική δραστηριότητα

Σημαντική πηγή πληροφοριών για τα χαρακτηριστικά της τοπικής οικονομίας αποτελούν οι εκθέσεις των επιθεωρητών των υποκαταστημάτων της Τράπεζας. Ήδη από τις πρώτες εκθέσεις του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα διαφαίνεται το ενδιαφέρον της Τράπεζας για τις συνθήκες μέσα στις οποίες αναπτύσσουν τις εργασίες τους τα υποκαταστήματα, καθώς οι επιθεωρητές αναλαμβάνουν το έργο της αποτύπωσης στις αναφορές τους των χαρακτηριστικών τόσο της αγροτικής παραγωγής όσο και της εμπορικής και βιομηχανικής ανάπτυξης του τόπου.

Στην έκθεση του επιθεωρητή Σ. Σουλιώτη της 9ης Απριλίου 1922 αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Η πόλις των Καλαμών από άποψιν εμπορικής κινήσεως είναι η δευτέρα πόλις της Πελοποννήσου ερχομένη μετά τας Πάτρας. Διά του λιμένος αυτής γίνεται η εξαγωγή, εκτός των άλλων, και της σταφίδος και των σύκων ολοκλήρου σχεδόν του Νομού Μεσσηνίας.» Στο ίδιο έγγραφο γίνεται αναφορά στα σημαντικότερα προϊόντα που παράγονται στην περιφέρεια ενδιαφέροντος του υποκαταστήματος,

59. *Τίτλος είκοσι πέντε μετοχών της Τράπεζας Μεσσηνίας ΑΕ, με έδρα την Καλαμάτα. Καλαμάτα, 1926.*

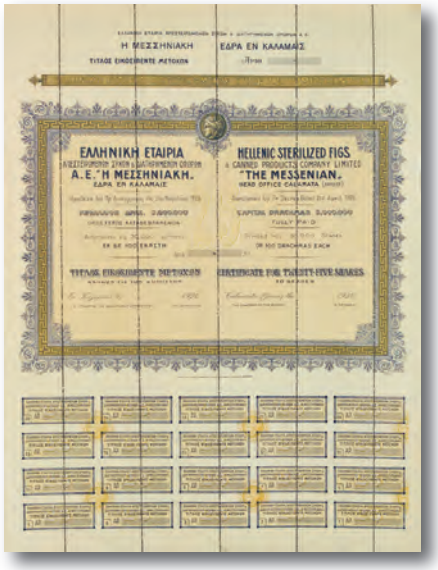

60. *Τίτλος είκοσι πέντε μετοχών της Ελληνικής Εταιρείας Απεστειρωμένων Σύκων και Διατηρημένων Οπωρών ΑΕ «Η Μεσσηνιακή», με έδρα την Καλαμάτα. Καλαμάτα, 1926.*

58. *Ετικέτα προϊόντος (ρακί) της Ανωνύμου Εταιρείας Ποτοποιίας Καλαμών.*

61. *Κάρτα αλληλογραφίας που απεικονίζει την οδό Αριστομένους στην Καλαμάτα.*

«τα σπουδαιότερα των οποίων ως προς την εξαγομένην ποσότητα και το εισαγόμενον εξωτερικόν συνάλλαγμα είναι κυρίως η σταφίς, τα σύκα, αλλά και ο οίνος και το έλαιον». Μέσα από τη λεπτομερή περιγραφή του κύκλου των εργασιών του υποκαταστήματος και της εξέλιξής του μπορεί κανείς να αντλήσει στοιχεία για την πληθυσμιακή ανάπτυξη της πόλης, την αστική ιδιοκτησία, τις συγκοινωνίες και το είδος της βιομηχανικής ανάπτυξης. Σε έκθεση του επιθεωρητή Αθ. Δάρμου της 30ής Ιουλίου 1938 διαβάζουμε: «Εξέχουσαν θέσιν κατέχουσιν η αλευροβιομηχανία […], ως και η βιομηχανία της ζωϊκής μετάξης και παρασκευής μεταξωτών υφασμάτων […]. Υφίστανται προς τούτοις τρία εργοστάσια καπνοβιομηχανίας, έν πυρηνελαιουργείον, έν κροκών και ειδών σύρματος ως και άλλαι μικροτέρας σπουδαιότητος μικροβιομηχανίαι.» Στον ίδιο φάκελο συναντάται η *Ειδική έκθεσις περί των εν Καλάμαις Κυλινδρομύλων Μεσσηνίας «Ευαγγελίστρια»*.

62. *Ετικέτα προϊόντος (σύκα Καλαμάτας), της εταιρείας Alpha, G.E. Athanasopoulos. Πειραιάς-Καλαμάτα.*

63. *Ετικέτα προϊόντος (ελιές Καλαμών) της εταιρείας Αριστ. Καπόμπαση. Καλαμάτα.*

Υποκαταστηματα Μεσσηνης και Τριφυλιας

Το έτος 1872, με απόφαση της γενικής συνέλευσης, ορίζεται η ίδρυση έμμισθων υποκαταστημάτων της Τράπεζας στη Μεσσήνη και την Τριφυλία. Με την 7η συνεδρίαση του γενικού συμβουλίου της 27ης Ιανουαρίου 1873 εγκρίνεται από το διοικητή Μ. Ρενιέρη η απόφαση της ίδρυσης, ενώ με τη 10η συνεδρίαση της 12ης Φεβρουαρίου του ίδιου έτους εγκρίνονται οι διορισμοί του Γ. Καλού ως πρώτου διευθυντή του υποκαταστήματος Μεσσήνης και του Ι. Πετρόπουλου ως πρώτου διευθυντή του υποκαταστήματος Τριφυλίας.

Υποκαταστημα Πυλου

Στις 18 Μαΐου 1873 ιδρύεται το πρώτο άμισθο υποκατάστημα στην Πύλο και διευθυντής διορίζεται ο Π. Μανουσόπουλος. Το υποκατάστημα μετατρέπεται σε έμμισθο σχεδόν έξι χρόνια αργότερα, στις 24 Φεβρουαρίου 1879, με διευθυντή τον Ιδ. Λιμερίτη.

64. *Πρόσοψη υποκαταστήματος Μεσσήνης, 1972.*

65. *Πρόσοψη υποκαταστήματος Κυπαρισσίας, 1972.*

66. *Άποψη υποκαταστήματος Πύλου από κεντρική οδό, 1972.*

67. *Πρόσοψη του πρώτου υποκαταστήματος Πύλου, στα τέλη της δεκαετίας του 1950. Πρόκειται για την οικία του ολυμπιονίκη Κωστή Τσικλητήρα (1888-1913), που σήμερα έχει αναπαλαιωθεί, λειτουργεί ως πολιτισμικός χώρος και φιλοξενεί τη συλλογή του Γάλλου φιλέλληνα Rene Puaux.*

68. *Πρόσοψη και δεξιά πλαϊνή όψη υποκαταστήματος Γαργαλιάνων.*

Υποκατάστημα Γαργαλιανων

Στις 11 Αυγούστου 1947 ιδρύεται από την Τράπεζα το πρώτο πρακτορείο Γαργαλιάνων, το οποίο υπάγεται διοικητικά στο υποκατάστημα Κυπαρισσίας. Διευθυντής του πρακτορείου διορίζεται ο Μ. Νικολαΐδης. Το 1951 το πρακτορείο μετατρέπεται σε αυτόνομο υποκατάστημα.

69. *Εξωτερική όψη του υποκαταστήματος Φιλιατρών, 1972.*

Υποκατάστημα Φιλιατρων

Στις 10 Οκτωβρίου 1960 ξεκινά τη λειτουργία του στα Φιλιατρά πρακτορείο της Εθνικής Τράπεζας με διευθυντή το Β. Κατσαβό. Το πρακτορείο μετατρέπεται σε ανεξάρτητο υποκατάστημα δύο χρόνια αργότερα, το 1962.

70. *Εξωτερική όψη του υποκαταστήματος Κορώνης.*

Υποκατάστημα Κορωνης

Τον Ιούλιο του 1971 ιδρύεται το πρώτο πρακτορείο της Τράπεζας στην Κορώνη με διευθυντή τον Π. Αδαμόπουλο.

Υποκατάστημα Μεθωνης

Την 1η Σεπτεμβρίου 1983 ιδρύεται πρακτορείο της Τράπεζας στη Μεθώνη, με διευθυντή τον Ε. Ευσταθίου. Το πρακτορείο υπάγεται διοικητικά στο υποκατάστημα Πύλου.

"Πολλά τα σπίτια των αγιάνηδων και των προυχόντων με αμπέλια και περιβόλια. Τα χίλια αμπέλια της περιοχής μοιάζουν μ' αυτό του Μεράμ. Αμέτρητα είναι τα ελαιόδεντρα, οι λεμονιές, οι νεραντζιές, οι συκιές και οι κληματαριές. Υπάρχουν πενήντα καπηλειά και ένα γκρεμισμένο χαμάμ στην παραλία. [...] Η Μεθώνη παράγει τις καλύτερες ελιές στον κόσμο. Και τα σύκα της είναι φημισμένα. Τα σαπούνια της έχουν φυσική μυρωδιά, που θυμίζει μόσχο. Τα υφάσματά της είναι λευκά και καθαρά σαν το βαμβάκι. Οι πολλές μουριές της περιοχής ενισχύουν την παραγωγή φίνων μεταξωτών υφασμάτων."

Εβλιά Τσελεμπί, *Οδοιπορικό στην Ελλάδα (1668-1671)*, μτφρ. Δ. Λούπης, Εκάτη, 1994, σ. 63-67.

71. *Πύλος, Νιόκαστρο.*
Στο βάθος η νότια άκρη της Σφακτηρίας με τη βραχονησίδα Τσιχλί-Μπαμπά.

72. *Πύλος, Νιόκαστρο.*
Τμήμα από το εσωτερικό της ακρόπολης.

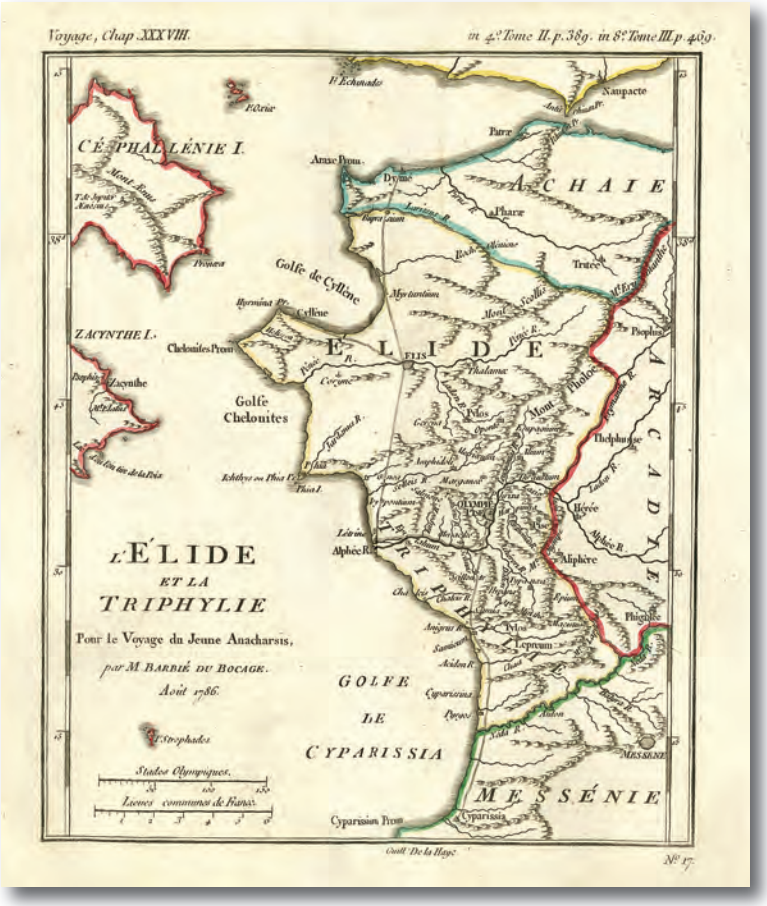

73. *Χάρτης της Ηλείας από το έργο του Jean-Jacques Barthélemy (1716–1795)*
Το ταξίδιον του νέου Αναχάρσιδος
(βλ. και λεζάντα εικ. 40).

“Γαστούνη

Φημισμένος καζάς, με βαθμό τριακόσια άσπρα, είναι χάσι του πασά του Μοριά και βοεβοδαλίκι. Υπάρχουν στην πόλη σεϊχουλισλάμης, νακιμπούλ-εσραφής, ναΐπης του δήμου, κετχουντά-γιερής, σερντάρης των γενιτσάρων, αγάς του χαρατσιού, μουχτεσίμπ αγάς και μπατζιντάρης. Όμως, όλοι τους, εξαιτίας της πανούκλας, ανέβηκαν στα βουνά. Οι Βενετοί τη λεηλάτησαν και μοιάζει ερειπωμένη. Απέχει από τη θάλασσα εφτά ώρες. Είναι χωρισμένη σε τέσσερις γειτονιές κι έχει τέσσερις λατρευτικούς χώρους και διακόσια κεραμοσκέπαστα άνετα σπίτια με αμπέλια και κήπους. Μέσα στην αγορά βρίσκονται το παλιό και το καινούριο τζαμί, ενώ στις γειτονιές δυο μεστζίτια. Ένας μεντρεσές, δυο σχολεία, εκατό καταστήματα, ένα χαμάμ, ένα χάνι και τέσσερις τεκέδες είναι όλα του τα κτίσματα.”

Εβλιά Τσελεμπί, *Οδοιπορικό στην Ελλάδα* (1668-1671), μτφρ. Δ. Λούπης, Εκάτη, 1994, σ. 51.

Εβλιά Τσελεμπί

Τούρκος περιηγητής και χρονογράφος, που επισκέφτηκε την Πελοπόννησο το 1668. Η πληθώρα γεωγραφικών, ιστορικών, κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών στοιχείων που καταγράφει καθιστά το έργο του σημαντική πηγή πληροφοριών για την περίοδο της Τουρκοκρατίας του 17ου αιώνα. Οι αναφορές του στο ιστορικό παρελθόν πολλές φορές χαρακτηρίζονται από ανακρίβεια, καθώς προτιμά το μύθο από την ιστορική ερμηνεία, ωστόσο οι πληροφορίες που αναφέρονται στο παρόν των τόπων που επισκέπτεται είναι αποτέλεσμα αυτοψίας και απόλυτα ακριβείς.

Ηλεία

Υποκατάστημα Πύργου

Με την ΙΔ΄ συνεδρίαση του γενικού συμβουλίου του 1864 αποφασίζεται η σύσταση υποκαταστήματος Πύργου, με πρώτο διευθυντή τον Κ. Δημακόπουλο, ο οποίος ορίζεται στη ΙΕ΄ Γενική Συνεδρίαση του 1864, 25 Αυγούστου 1864. Στη συνεδρίαση του γενικού συμβουλίου της 18ης Σεπτεμβρίου 1864 διορίζονται πρώτοι σύμβουλοι του υποκαταστήματος οι Δ. Χατζηιωάννου, Μητρόπουλος, Ι. Γκίκας, Β. Βωβός, Θ. Βακαλόπουλος και Αν. Γκάβας και το υποκατάστημα ξεκινά τη λειτουργία του στις 21 Σεπτεμβρίου 1864.

Σύντομα οι επιθεωρητές της Τράπεζας διαπιστώνουν την ανάγκη μεταφοράς του υποκαταστήματος σε κεντρικό σημείο της πόλης. Στις αρχές της δεκαετίας του 1930 η Τράπεζα αγοράζει οικόπεδο στην κεντρική πλατεία, όπου ανεγείρει το νέο κτήριο του υποκαταστήματος. Τον Ιούνιο του 1953, μετά τη συγχώνευση της Εθνικής Τράπεζας με την Τράπεζα Αθηνών, η μίσθωση του ακινήτου της δεύτερης λύεται.

74. *Πανοραμική άποψη της πλατείας Δημαρχείου στον Πύργο.*

75. *Πρόσοψη υποκαταστήματος Πύργου.*

76. *Πρόσοψη υποκαταστήματος Πύργου, Τράπεζας Αθηνών.*

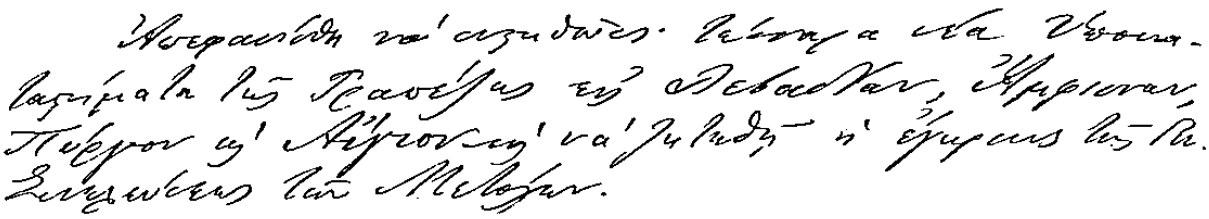

77. *Απόσπασμα από τα πρακτικά της συνεδρίασης του γενικού συμβουλίου της Εθνικής Τράπεζας στις 19 Αυγούστου 1864: «Απεφασίσθη να συστηθώσι τέσσαρα νέα υποκαταστήματα της Τραπέζης εις Λεβαδίαν, Άμφισσαν, Πύργον και Αίγιον και να ζητηθή η έγκρισις της Γεν. Συνελεύσεως των Μετόχων.»*

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΥ ΠΥΡΓΟΥ-ΚΑΤΑΚΩΛΟΥ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

ΑΠΟ 1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ ΜΕΧΡΙ 31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1903

ΕΞΕΤΡΙΤΙΚΟΝ — ΠΑΘΕΤΙΚΟΝ

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΜΕΡΙΔΟΣ---ΚΕΡΔΗ & ΖΗΜΙΩΝ

ΧΡΕΩΣΕΙΣ — ΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΚΑΘΑΡΩΝ ΚΕΡΔΩΝ

ΔΡΑΧ. 30.886.90

78. *Ο γενικός ισολογισμός της περιόδου 1 Ιανουαρίου - 31 Δεκεμβρίου 1903 της Εταιρείας Σιδηροδρόμου Πύργου-Κατακώλου. Αθήνα, 29.1.1904.*

Οικονομική δραστηριότητα

Ήδη από τα πρώτα χρόνια ίδρυσης των υποκαταστημάτων η εξέλιξη των εργασιών τους συνδέεται άμεσα με την ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας και της παραγωγής των περιφερειών.

Η ευρύτερη περιφέρεια του Πύργου εξελίσσεται, ήδη από τον 19ο αιώνα, σε ένα από τα σημαντικότερα κέντρα καλλιέργειας σταφίδας, με αποτέλεσμα στις αρχές του 20ού αιώνα ο Πύργος πλέον να συνιστά σημαντικό κόμβο του εμπορίου σταφίδας. Ενδεικτικός της μεγάλης αξίας που προσέδιδαν στην τοπική οικονομία η καλλιέργεια και το εμπόριο σταφίδας ήταν ο διορισμός, τον Απρίλιο του 1879, του γεωπόνου Π. Γεννάδιου στο γυμνάσιο Πύργου από την κυβέρνηση, αλλά και η εγκατάσταση στην περιοχή προξενείων των σημαντικότερων εμπορικών χωρών της εποχής, όπως της Ιταλίας, της Ολλανδίας, των ΗΠΑ κ.ά.

Η έκθεση του επιθεωρητή Κ. Μπάκου, τον Μάρτιο του 1928, αναφέρει: «Η περιφέρεια του υποκαταστήματος Πύργου είναι κυρίως σταφιδοπαραγωγός, εκ του προϊόντος δε τούτου λαμβάνει ζωήν και το εμπόριον. Τα

Κοιδ. 0091

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ ΠΥΡΓΟΥ ΚΑΤΑΚΩΛΟΥ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΝΩΝΥΜΟΣ

ΕΓΚΡΙΘΕΙΣΑ ΔΙΑ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΟΣ ΑΠΟ 13 ΙΟΥΝΙΟΥ 1883

Κεφάλαιον 1.450.000 Δραχμῶν

Διαιρούμενον εἰς 14.500 Μετοχάς

Ἐν Δραχμαῖς 100 Ἑκάστη

ΤΙΤΛΟΣ ΜΙΑΣ ΜΕΤΟΧΗΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΟΜΙΣΤΗΝ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Ἰουλίου 1883

79. *Τίτλος πέντε μετοχών της Εταιρείας Σιδηροδρόμου Πύργου-Κατακώλου. Αθήνα, 30.7.1883.*

δημητριακά, η ελαία, τα οπωροφόρα δένδρα και η κτηνοτροφία εις μικράν κλίμακα αποδίδουν, και μόνον η σταφίς συγκεντρώνει την προσοχήν του παραγωγού και του εμπόρου εις ολόκληρον, εκ της τύχης δε του προϊόντος τούτου εξαρτάται και η ευημερία της όλης περιφερείας, εν ή καλλιεργούνται περί τα 110.000 στρέμματα.»

Άμεσα συνδεδεμένη με την ανάπτυξη του εμπορίου σταφίδας υπήρξε και η κατασκευή σιδηροδρομικής γραμμής που συνέδεε την πόλη του Πύργου με το επίνειό της Κατάκωλο. Η σιδηροδρομική γραμμή εγκαινιάστηκε το 1883 και είχε μήκος δεκατρία χιλιόμετρα. Έκθεση του τμηματάρχη Β΄ Κ. Μάνου του 1939 αναφέρει για την Εταιρεία Σιδηροδρόμου Πύργου-Κατακώλου: «... λειτουργεί μέχρι σήμερον προς τον σκοπόν διαμετακομιστικού εμπορίου εκ του λιμένος Κατακώλου εις Πύργον και την ενδοχώραν του. [...] Μεταφέρονται κατ' έτος 40-50.000 τόνοι εμπορευμάτων εκ Κατακώλου εις Πύργον και τανάπαλιν. Τα εμπορεύματα ταύτα είναι κυρίως: σταφίς, σιτηρά διά τον εν Πύργω αλευρόμυλον "Δήμητρα" και οίνοι εις βαρέλια του εν Πύργω Εργοστασίου της Εταιρείας Οίνων εκ χλωράς σταφίδος. Ουσιαστικώς πρόκειται περί μεταφορών εποχιακών εις μεγάλας ποσότητας, αίτινες ευρίσκονται αποθηκευμέναι ή δέον να αποθηκευθώσιν εις Πύργον.»

80. *Το νεοκλασικό κτήριο του σταθμού της σιδηροδρομικής γραμμής Πύργου-Κατακώλου στον Πύργο, 1920.*

81. *Κάρτα αλληλογραφίας που απεικονίζει την οδό Αγοράς στον Πύργο Ηλείας, 1909.*

> «Το επίνειον τούτο του Πύργου οφείλει την ύπαρξίν του εις την Κορινθιακήν σταφίδα, καθόσον δε η καλλιέργεια αυτής αναπτύσσεται, κατά τοσούτον προοδεύει και ο Πύργος και το Κατάκωλον. Μικρά γραμμή σιδηροδρόμου, δέκα ή δώδεκα χιλιομέτρων, συνδέει τας δύο πόλεις, τέρπει δε τον οφθαλμόν η θέα του λευκού ατμού της μηχανής ότε προσορμίζεταί τις ενταύθα. Κατά την εποχήν της εξαγωγής της σταφίδος πολυάριθμα ατμόπλοια έρχονται ενταύθα προς φόρτωσιν του προϊόντος, το οποίον αποτελεί τον πλούτον της χώρας, τότε δε το Κατάκωλον είναι πλήρες ζωής και κινήσεως.»

Κατάκωλον, 27 Απριλίου 1884.
Δ. Βικέλας, *Από Νικοπόλεως εις Ολυμπίαν*, Εκάτη, Αθήνα 1991, σ. 141.

Υποκατάστημα Αμαλιάδας

82. *Πρόσοψη υποκαταστήματος Εθνικής Τράπεζας και Αθηνών Αμαλιάδας.*

Με τη συνεδρίαση της 1ης Ιανουαρίου 1908 και κατόπιν πρότασης του διοικητή Στ. Στρέιτ, αποφασίζεται η σύσταση υποκαταστήματος της Τράπεζας στην Αμαλιάδα. Τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους το υποκατάστημα ξεκινά τη λειτουργία του με πρώτο διευθυντή τον Α. Κολιόπουλο.

Μετά τη συγχώνευση με την Τράπεζα Αθηνών, τον Ιούνιο του 1953 το υποκατάστημα μεταστεγάζεται στο κτήριο του υποκαταστήματος της πρώην Τράπεζας Αθηνών.

Υποκαταστήματα Γαστούνης και Ζαχάρως

Στις 20 Ιανουαρίου 1969 ιδρύονται από την Τράπεζα τα πρώτα πρακτορεία στη Γαστούνη και τη Ζαχάρω και πρώτοι διευθυντές διορίζονται ο Χ. Αλεξανδρόπουλος και Σ. Κουκουλάς, αντίστοιχα. Το πρακτορείο Γαστούνης υπάγεται διοικητικά στο υποκατάστημα Αμαλιάδας, ενώ το πρακτορείο Ζαχάρως στο υποκατάστημα Κυπαρισσίας, το οποίο μετατρέπεται σε αυτόνομο υποκατάστημα στις 17 Μαρτίου 1969.

83. *Εξωτερική όψη του υποκαταστήματος στη Ζαχάρω.*

84. *Εξωτερική όψη του υποκαταστήματος στη Γαστούνη, 1969.*

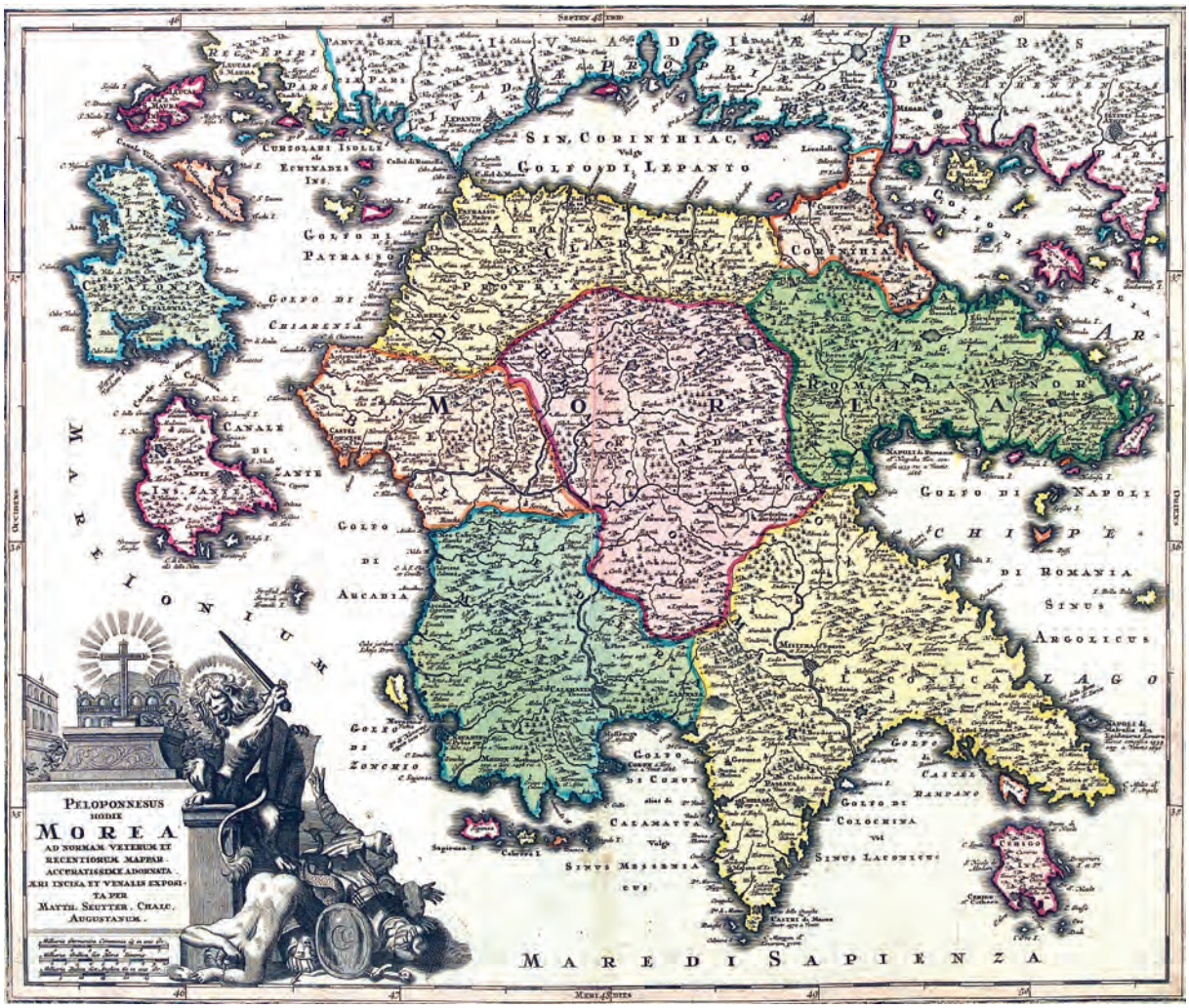

85. *Χάρτης της Πελοποννήσου του χαρτογράφου Matthaus Seutter που συμπεριλαμβάνεται στον «Atlas Novus», 1730.*

Πηγες εικονογραφικου υλικου

2. *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια*, Πυρσός, Αθήνα 1929.
10. Αναστασία Μηλίτση-Νίκα - Χριστίνα Θεοφιλοπούλου-Στεφανούρη, *Καλαμάτα. Οδοιπορικό σε πλατείες και δρόμους της πόλης μέσα από τα τεκμήρια δημόσιων και ιδιωτικών αρχείων, 1830-1940*, ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Μεσσηνίας, Καλαμάτα 2010.
12.-14. Γ. Τσούλιος - Τ. Χατζής, *Ιστορικόν Λεύκωμα της Ελληνικής Επαναστάσεως*, Μέλισσα, Αθήνα 1970.
16. Χ. Μπάλτας, *Πύλος. Ναβαρίνο-Νιόκαστρο. Ανάκτορο Νέστορος. Μνήμες και χρώματα / Pylos. Navarino-Neokastro. Nestor's Palace. Memories and Colors*, Παπαδήμας, Αθήνα 1997.
17. Εθνικό Ιστορικό Μουσείο. Από Χ. Μπάλτας, *Πύλος. Ναβαρίνο-Νιόκαστρο. Ανάκτορο Νέστορος. Μνήμες και χρώματα / Pylos. Navarino-Neokastro. Nestor's Palace. Memories and Colors*, Παπαδήμας, Αθήνα 1997.
18. Εθνικό Ιστορικό Μουσείο. Από Χ. Μπάλτας, *Πύλος. Ναβαρίνο-Νιόκαστρο, Ανάκτορο Νέστορος. Μνήμες και χρώματα / Pylos. Navarino-Neokastro. Nestor's Palace. Memories and Colors*, Παπαδήμας, Αθήνα 1997.
19. Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας - Συλλογή Εταιρείας Γραφικών Τεχνών Ασπιώτη-ΕΛΚΑ.
20. Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας - Συλλογή Εταιρείας Γραφικών Τεχνών Ασπιώτη-ΕΛΚΑ.
21. Καλλιτεχνική Συλλογή της Εθνικής Τράπεζας.
22. Γενεύη, ιδιωτική συλλογή.
23. Καλλιτεχνική Συλλογή της Εθνικής Τράπεζας.
24. Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας - Συλλογή Εταιρείας Γραφικών Τεχνών Ασπιώτη-ΕΛΚΑ.
25. Γ. Τσούλιος - Τ. Χατζής, *Ιστορικόν Λεύκωμα της Ελληνικής Επαναστάσεως*, Μέλισσα, Αθήνα 1970.
26. *Μέγα Ελληνικόν Βιογραφικόν Λεξικόν* (*Βοβολίνη*), Βιομηχανική Επιθεώρησις, Αθήνα 1958.
27. *Μέγα Ελληνικόν Βιογραφικόν Λεξικόν* (*Βοβολίνη*), Βιομηχανική Επιθεώρησις, Αθήνα 1958.
28. Ιστοσελίδα Αργολικής Αρχειακής Βιβλιοθήκης Ιστορίας και Πολιτισμού, http://argolikivivliothiki.gr.
29. Εθνική Πινακοθήκη. Από Πανδέκτη. Νεοελληνική εικονιστική προσωπογραφία - Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών.
30. Εθνικό Ιστορικό Μουσείο. Από Γ. Τσούλιος - Τ. Χατζής, *Ιστορικόν Λεύκωμα της Ελληνικής Επαναστάσεως*, Μέλισσα, Αθήνα 1970.
31.Γ. Τσούλιος - Τ. Χατζής, *Ιστορικόν Λεύκωμα της Ελληνικής Επαναστάσεως*, Μέλισσα, Αθήνα 1970.
32. Καλλιτεχνική Συλλογή της Εθνικής Τράπεζας.
33.Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας.
34.-36. Καλλιτεχνική Συλλογή της Εθνικής Τράπεζας.

37. Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας - Συλλογή φωτογραφικού υλικού.
39. Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας - Συλλογή εντύπων αξίας.
41.-44. Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας - Συλλογή φωτογραφικού υλικού.
45.-50. Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας.
51. Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας - Συλλογή φωτογραφικού υλικού.
53.-56. Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας - Συλλογή φωτογραφικού υλικού.
57. Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας.
58.-60. Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας - Συλλογή Εταιρείας Γραφικών Τεχνών Ασπιώτη-ΕΛΚΑ.
61. Φωτογραφικό Αρχείο Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης.
62. Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας - Συλλογή Εταιρείας Γραφικών Τεχνών Ασπιώτη-ΕΛΚΑ.
63. Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας - Συλλογή Εταιρείας Γραφικών Τεχνών Ασπιώτη-ΕΛΚΑ.
64.-70. Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας - Συλλογή φωτογραφικού υλικού.
71., 72. Ιδιωτική συλλογή.
74.-76. Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας - Συλλογή φωτογραφικού υλικού.
77. Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας - Πρακτικά συνεδριάσεων γενικού συμβουλίου.
78. Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας.
79. Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας.
80. Αρχείο Β. Κοροβέση. Από Γ. Ζαρταλούδης - Δ. Καρατόλος - Δ. Κουτελίδης - Γ. Νάθενας - Σπ. Φασούλας - Αντ. Φιλιππουπολίτης, *Οι ελληνικοί σιδηρόδρομοι. Η διαδρομή τους από το 1869 έως σήμερα*, Σύλλογος Φίλων του Σιδηροδρόμου, Μίλητος, Αθήνα 1997.
81. Φωτογραφικό Αρχείο Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης.
82.-84. Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας - Συλλογή φωτογραφικού υλικού.

Οι χάρτες και η γκραβούρα της εικ. 11 είναι από ιδιωτική συλλογή.

CEPHALLENIA
Palle
Ænus
CEPHALLENIA INS.
Olenus
Dyme
Tichos
Pharæ
Theutea
Larissa
Larissus Fl.
Tritaea
Myrtuntium
Hyrmine
Cyllene
Buprasium
ELIS
Peneus Fl.
Thalamæ
Pylus
Eliacus
Ladon Fl.
Ephyra
Chelonites Fl.
Selleis fl.
Onus
Pholoe
Chelonites Sinus
Pheia
Letrini
Dispontium
ZACYNTHUS
Zacynthus
Elatus M.
Salmone
Epitalium
Olympia
Alpheus Fl.
Ilerea
Buphagium
Samicon
Samia
Pylus Tryphalicus
Cyparissius Sinus
Pyrgi
Aulon
Cyparissæ
Dorium
Electra
Prote I.
Platamodes
Pylus vel Erana
Sphacteria vel Sphagia I.
Acina I.
Pylus Messeniacus
Coryphasium
Mediona
Asinæus Sin.
Phœnicus
Œnussæ Inf.
Acritas P.
Theganusia I.
Andania
Stenyclarus
Limnæ
Colonæ
Platanitis fons
Corone
Colonis
Athome
Pharæ
Thuria
Inus
Bites Fl.
Bathyra Fl.
Lepreum
Lepreos
Chaa
Macistus
Lasion
Psophis
Phigalia
Lycosura
Tegea
Mantinea
Orchomenus
Tritaea
Pheræ
Lacedæmon
Sparta
Gythium
Cynuria
Thyrea
Argos
Nemea
Cleonæ
Corinthus
Sicyon
Pellene
Aigium
Rhypes
Patræ
Dyme
Olenus
Tichos
Pharæ
Theutea
Tritaea
Myrtuntium
Buprasium
Cyllene
Hyrmine
Ephyra
Pheia
Letrini
Dispontium
Salmone
Epitalium
Olympia
Alpheus Fl.
Ilerea
Buphagium
Samicon
Samia
Pylus Tryphalicus
Cyparissius Sinus
Pyrgi
Aulon
Cyparissæ
Dorium
Electra
Prote I.
Platamodes
Pylus vel Erana
Sphacteria vel Sphagia I.
Acina I.
Pylus Messeniacus
Coryphasium
Mediona
Asinæus Sin.
Phœnicus
Œnussæ Inf.
Acritas P.
Theganusia I.
Andania
Stenyclarus
Limnæ
Colonæ
Platanitis fons
Corone
Colonis
Athome
Pharæ
Thuria
Inus
Bites Fl.
Bathyra Fl.
Lepreum
Lepreos
Chaa
Macistus
Lasion
Psophis
Phigalia
Lycosura
Tegea
Mantinea
Orchomenus
Tritaea
Pheræ
Lacedæmon
Sparta
Gythium
Cynuria
Thyrea
Argos
Nemea
Cleonæ
Corinthus
Sicyon
Pellene
Aigium
Rhypes
Patræ
Dyme
Olenus
Tichos
Pharæ
Theutea
Tritaea
Myrtuntium
Buprasium
Cyllene
Hyrmine
Ephyra
Pheia
Letrini
Dispontium
Salmone
Epitalium
Olympia
Alpheus Fl.
Ilerea
Buphagium
Samicon
Samia
Pylus Tryphalicus
Cyparissius Sinus
Pyrgi
Aulon
Cyparissæ
Dorium
Electra
Prote I.
Platamodes
Pylus vel Erana
Sphacteria vel Sphagia I.
Acina I.
Pylus Messeniacus
Coryphasium
Mediona
Asinæus Sin.
Phœnicus
Œnussæ Inf.
Acritas P.
Theganusia I.
Andania
Stenyclarus
Limnæ
Colonæ
Platanitis fons
Corone
Colonis
Athome
Pharæ
Thuria
Inus
Bites Fl.
Bathyra Fl.
Lepreum
Lepreos
Chaa
Macistus
Lasion
Psophis
Phigalia
Lycosura
Tegea
Mantinea
Orchomenus
Tritaea
Pheræ
Lacedæmon
Sparta
Gythium
Cynuria
Thyrea
Argos
Nemea
Cleonæ
Corinthus
Sicyon
Pellene
Aigium
Rhypes
Patræ
Lieues communes de France, de 25 au Degré.
1 2 3 4 5 10 15
Stades Olympiques, de 600 au Degré.
50 100 200 300
Stades moyens, de 300 au Degré.
50 100 200 300

BŒOTIA
ATTIC
Alcyonium Mare
Megaris
Megara
Eleusis
Corinthus
Isthmus
SALAMIS I.
SARONICUS SINUS
Sicyon
Pellene
Phlius
Stymphalus
Orchomenus
Mycenæ
Nauplia
Epidaurus
ÆGINA I.
Mantinea
Tegea
ARGOLICUS SINUS
Hermione
Cythera
Cyprus
Gythium
Cretæ
Malea
Cape Matapan
Cape Tænarum
Cape Gallo
Cape Spada
Cape Salomon
Cape Cavallo
Cape Ducato
Cape Santa Maria
Cape Santa Maria di Leuca
Cape Spartivento
Cape Passero
Cape Bianco
Cape Malabar
Cape Ras Ajdir
Cape Ras Tajoura
Cape Ras Ali
Cape Ras Ali el Dem
Cape Ras Ali el Kebir
Cape Ras Ali el Sgher
Cape Ras Ali el Tarfa
Cape Ras Ali el Tarfa el Kebir
Cape Ras Ali el Tarfa el Sgher
Cape Ras Ali el Tarfa el Kebir el Sgher
Cape Ras Ali el Tarfa el Kebir el Sgher el Kebir
Cape Ras Ali el Tarfa el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher
Cape Ras Ali el Tarfa el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir
Cape Ras Ali el Tarfa el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher
Cape Ras Ali el Tarfa el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir
Cape Ras Ali el Tarfa el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher
Cape Ras Ali el Tarfa el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir
Cape Ras Ali el Tarfa el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher
Cape Ras Ali el Tarfa el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir
Cape Ras Ali el Tarfa el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher
Cape Ras Ali el Tarfa el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir
Cape Ras Ali el Tarfa el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher
Cape Ras Ali el Tarfa el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir
Cape Ras Ali el Tarfa el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher
Cape Ras Ali el Tarfa el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir
Cape Ras Ali el Tarfa el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher
Cape Ras Ali el Tarfa el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir
Cape Ras Ali el Tarfa el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher el Kebir el Sgher